BAVĀRIJAS LATVIEŠU VĒSTNESIS

LATVIAN NEWS BULLETIN IN BAVARIA

Authorized by Military Government, DISCC QK. — 6870

Redakcija — Editorial Office: Herzog-Rudolf-Str. 49, Munich

Iznāk reizi nedēlā — Published weekly

Nr. 4/23. 1946. g. 26. janvarī Minchenē

Mūsu attiecības

Ja mūsu attiecības ar lielajām rietumu demokratijām un viņu pārstāvjiem šeit Vācijā ikvienam ir vairāk kā skaidras, jo tās no mūsu puses diktē sirsnības apdvestas, dziļas pateicības jūtas, ticība un pilnīga uzticība; ja attiecības ar citu tautību pārvietotām personām izriet nevien no sensenām saderīgu kaimiņu tradicijām, bet arī no pašreizējā kopējā likteņa, tad pavisam citādi tas ir ar mūsu un vāciešu attiecībām, ciktāl tās nepieciešamas dzīvojot še, viņu vidū, un saskaroties ar šejienes iedzīvotājiem, ar vācu civilās pārvaldes iestādēm un šo iestāžu darbiniekiem.

Vērtējot attiecības ar vāciešiem un šo attiecību stabilizēšanu, jāiegaumē trīs momenti. Pirmkārt apstāklis, ka latviešu tauta nekad nav jutusi sirsnību un uzticību pret vāciešiem un vācu valsti. Neiztirzājot, cik tas kuŕā laikposmā bijis dibināti, vai nedibināti, aizrādīsim vienīgi uz to, ka šādu mūsu tautas attieksmju pamatā ir vēstures attīstība. Tomēr mēs arvien arī ar vāciešiem esam centušies uzturēt korektas attiecības, tāpat kā ar visiem saviem kaimiņiem. Otrkārt — mums visiem acu priekšā vēl stāv posts, ko mūsu valstij un tautai uzvēla nacionālsociālistiskā Vācija kā otra pasaules kara izraisītāja, tās ciešanas, ko šī valsts sagādāja mums kā cilvēkiem, tā traģēdija, kuŕā viltīgi, nelietīgi un nežēligi tika ierauta mūsu zeme. Mēs pasvītrojam, ka tas bija nacionālsocialisms un nacionālsociālistiskā Vācija, bet mēs arī domājam, ka dažu fanatiku vājprātīgās idejas nespētu šo katastrofu izraisīt, ja tās nebūtu atradušas auglīgu vidi pašā vācu tautā, mazākais vienā viņas daļā. — Treškārt — mēs arī zinām ka šobrīd vācu iestādēs un sabiedriskās domas paudējos iestādijumos mums darīšana nevis ar nacionālsociālistiem vai viņu līdzskrējējiem, bet ar tiem vācu tautas pārstāvjiem, kas nekad nacionālsocialisti nav bijuši un kas tic un cenšas vācu tautas dzīvi atjaunot uz tiem pašiem pamatiem, kuŕiem nešaubīgi ir piederējusi un pieder arī mūsu ticība un palāvība — uz tautu brīvības un demokratijas pamatiem.

No otras puses šajā vietā jānorāda uz pēdējā laikā arvien vairāk jaužamo vācu tieksmi pasvītrot, ka ārzemnieki še ir sabiedrisko mieru traucētāji elements, ka no ārzemnieku puses vāciešiem jāpiedzīvo pārestības, ka ārzemnieku rīcība dažkārt draud ar dezorganizāciju saimnieciskā dzīvē un ka ārzemnieki vispār maitā vācu tautas tikumus. Tādi un līdzīgi, gan tieši, gan netieši aizrādījumi šejienes vācu presē sāk parādīties arvien biežāk. — Paliekot pilnīgas objektīvitātes robežās, jāatzīst, ka zināms pamats šiem norādījumiem arī ir, tikai vajadzētu negatīvas parādības nevien konstatēt, bet atsegt arī viņu cēloņus. Un tie nu ir tādi, ka par tiem atbildība krīt uz vāciešiem pašiem. Ne jau aiz savas gribas ārzemnieki atrodas Vācijā un ne jau viņi ir vainīgi, ka savā laikā piedzīvojuši tik daudz cietsirdības, ciešanu un necilvēcības, ka viss tas viņos nogūlies kā smaga rūsa. Ne jau ārzemnieki pakši, bet savā laikā naci vācieši un viņu rīcības sekas bija tās, kas atrāva tos viņu zemei, kas sagandēja viņu tikumus un aptumšoja viņu cilvēcīgo seju. Liekas, šajā gadījumā attiecībā uz ārzemniekiem vietā būtu žēlošana, nevis nosodīšana.

Ar gandarījumu jāmin, ka pēdējie vācu pārmetumi uz mūsu tautas piederīgiem nav attiecinami. Bet tas nenozīmē, ka turpmāk mums būtu jābūt mazāk savaldīgiem un korektiem satiksmē ar vāciešiem. Priekšzīmīga, savaldīga stāja, korektas attiecības, kārtīga izturēšanās lai arī turpmāk paliek mūsu daļa. Tāpat, kā mums nav aiz izpatikšanas vai pieglaimošanās līdz ar vāciešiem jātūto par viņu tagadējām pēckaŕa grūtībām, tāpat mums nav arī jābūt tiem, kas ar savu rīcību dod iemeslu norādījumiem, ka ārzemnieki še traucē likumību, kārtību un sadzīves tikumus.

No šiem apsvērumiem izriet mūsu attiecības ar vāciešiem. Bez histerijas, bet noteikti, kur vajadzīgs, mums jānoskaidro vācu iestādēs un vācu iestāžu pārstāvjiem mūsu nostāja, korekti un godīgi jāpilda šejienes sadzīves un kārtības noteikumi, bet tikpat noteikti un lietiški jāprasa arī tas, kas mums mūsu pārvietoto personu tiesībās pienākas. Šāda izturēšanās rezultātā arī dos to, kas nepieciešams abām pusēm: nevis uz jūtām, bet uz sadzīves nepieciešamības un saprašanu fundētas skaidras, lietiškas un korektas attiecības.

—aba—

Pošaties Baltijas tautu kultūras dienai Minchenē

Talkā aicināti visi tautieši un visu latviešu nometņu vadības.

Māksla vieno tautas. Mākslā spilgtāk kā jebkur citur izpaužas katras tautas garīgā seja, viņas īpatie sniegumi garīgas kultūras paveidos, viņas dvēsele un tās vienreizīgās vērtības, kas, tautas kopības radītas, kļūst par visas cilvēces mantojumu, ar ko katra tauta apliecina un attaisno savas tieksmes pēc brīvības un patstāvīgas dzīves. Šo patiesību jau esam pārbaudījuši tajās skatēs, kas pag. rudenī rīkotas daudzās latviešu nometnēs un kas lieliski palīdzējušas mūsu draugiem un aprūpētājiem gūt pareizu ieskatu par mūsu tautas kultūras līmeni un sasniegumiem.

No Militārās valdības pārvietoto personu nodaļas vadītāja pulkv. Nelsona, Minchenes latviešu aprūpētājas UNRRA's 124. komandas direktrises Kērtas un vicedirektrises Filipovičas tagad izteiktas domas organizēt Minchenē plašāku šāda veida sarīkojumu, kas lai dotu ieskatu par visu triju Baltijas tautu garīgo kultūru. Uztverot šo ierosinājumu, šejienes latviešu, igauņu un lietuviešu pārstāvji ir vienojušies 10. februārī Minchenē **rīkot Baltijas tautu kultūras dienu ar mākslas,** daiļamatniecības un **etnografijas izstādi**. Pāsingā un **skaņu mākslas** priekšnesumiem, **kuŕiem radiofonā atvēlēta 1,5 stunda (katrai tautībai 30** min.) un **kuŕus no Minchenes pārraidīs** visai pasaulei. **Pasākuma reālizēšanai** jau izraudzīta **organizācijas komisija, kuŕā no latviešu puses darbosies** — par latviešu **grupas pārstāvi** inž. E. Palde, **tēlotājas mākslas jautājumos** māksl. H. Mercs, **skaņu mākslas** jautājumos, komp. V. **Bērzkalns un** techniskās **izkārtošanas jautājumos** agr. A. Steinhards. **Mākslas skatē** paredzētas gleznas, **grafikas, tēlniecības** darbi, mākslas amatniecības **izstrādājumi** un etnografija, bet **mūzikālajā** daļā instrumentāla **mūzika un kora un** solistu priekšnesumi.

Lai skate godam atspoguļotu **mūsu** gara kultūras līmeni, **kas trimdas** apstākļos ir grūts uzdevums, **talkā aicināti visi tautieši un visu latviešu** nometņu vadītāji. **Nometnēs būtu ieteicams** izveidot Minchenes **organizācijas** komisijāti līdzīgas **pārstāvības, kas uzņemtos apzināt, savākt un nogādāt uz** skati Minchenē **tautiešu no dzimtenes** līdzpaņemtos **un mūsu mākslinieku še** trimdā radītos **augstvērtīgākos un latviski īpatnākos mākslas un daiļamatniecības darbus. Ārpus tiem krājumiem, ko būs iespējams savākt no**

Anulētas priekšrocības

Šveice anulējusi Baltijas valstu — Lietuvas, Igaunijas un Latvijas — diplomatiskiem pārstāvjiem, kas tur no senākiem laikiem akreditēti, visas diplomatiskās priekšrocības.

Nepadodieties baumām un minējumiem!

Bavārijas apgabala latviešu komitejas un revīzijas komisijas kopsēde

15. un 16. janvārī Minchenē notika Bavārijas apgabala latviešu komitejas un revizijas komisijas kopsēde, kuŗā ievēlēja Bavārijas apgabala vēlēšanu komisiju, kas pārraudzīs visā Bavārijas apgabalā nometņu vadību un komiteju vēlēšanas. Vēlēšanu komisijā ievēlēja: par priekšsēdētāju V. Gravu un par locekļiem prof. P. Dermani un agr. Venneru. Kopsēde pieņēma arī revīzijas komisijas darbības pagaidu noteikumus.

Minchenes pašapgādes veikals (kantīne) rūpēsies par tautiešu apgādi ar grūtāk pieejamām precēm. Šīs preces kantīne izdalīs caur vietējām nometnēm un komitejām. Tālāk sēdes gaitā pieņēma apgabala komitejas budžetu.

Sakarā ar dažos vācu un amerikāņu laikrakstos izteiktiem smagiem un nepamatotiem pārmetumiem Baltijas tautu pilsoņiem, kopīgi ar lietuviešiem un igauņiem izstrādāts memorands, kas iesniegts Militārai valdībai un UNRRA's galvenai vadībai. Tāpat iesniegti faktu patiesi apgaismojumi amerikāņu un vācu laikrakstiem. Daži laikraksti šos paskaidrojumus apsolījuši publicēt.

Izceļošanas jautājumā komiteja iesaka tautiešiem nepadoties dažādām baumām un minējumiem. Ja patiesi radīsies iespējas un vajadzība izceļot, tad šos jautājumus mūsu centrālās iestādes kārtos visiem tautiešiem kopēji.

Pašu spēkiem

A. Steinhards

BALK jaunatnes daļas vadītājs

Dažos latviešu emigrantu centros klīst valodas, ka mūsu sūtņi ārzemēs par mums gādā un rūpējās un ka tamdēļ mums šeit emigrācijā nav ne jāorganizējas, ne jāstrādā vispārēja rakstura palīdzības darbs, jo tādā kārtā mēs, nespēdami ar sūtņiem sazināties, varētu tikai škērsot viņu darbu un to traucēt.

LCK augsti ciena un vērtē latviešu sūtņus ārzemēs, kas ir vienīgie likumīgie pārstāvji. Bet LCK atrod par vajadzīgu darīt latviešu emigrantiem zināmu, ka pašreizējos apstākļos mūsu sūtņi nespēj izkārtot ne jautājumus, kas saistās ar mūsu emigrantiem-civilistiem, ne arī mūsu karavīru lietas. Latvijas galvenais pārstāvis ārzemēs sūtnis K. Zariņš atkārtoti norādījis, ka mums jāorganizējas šeit uz vietas pašpalīdzības darbam, un ka visos, arī karavīru jautājumā, visas problēmas jāmēģina atrisināt mums pašiem sadarbībā ar attiecīgām okupācijas varām, jo tās ir pilnvarotas noteikt mūsu dzīvi šeit un izkārtot tos jautājumus, kas mūsu dzīvē rodas. Starp citu šādu norādījumu sūtnis K. Zariņš dod kādā savā 1945. g. decembŗa vēstulē. *„IB"*

BALK Jaunatnes daļas uzdevumi

Jaunatne ir tā katras tautas daļa, kuŗai tiek veltīta vislielākā uzmanība audzināšanā un veidošanā. Apkārtne, pieaugušo piemērs, audzināšanas virziens ir tie faktori, kas veido jaunieti un nosaka viņa raksturu, pie kam minētie faktori dažādos laikos un apstākļos ir atšķirīgi un īpatnēji. Ja mēs salīdzinam apkārtnes un pieaugušo piemēra ietekmi uz jaunieti miera apstākļos brīvvalsts laikā ar pašreizējiem trimdas apstākļiem, tad starpība ir ārkārtīgi liela. Runājot par audzināšanas virzienu, jākonstatē, ka starpība arī še ir vērojama, tomēr pamatvilcienos tā palikusi agrākā — dziļi nacionāla.

Māja un skola ir tās svarīgākās audzināšanas iestādes, kas jauniešu raksturā sākuma stādijā iezīmē pirmos noteiktos vilcienus un dod rakstura pamatu. Ārpusskolas organizācijas un sabiedrības ir nepieciešamas, lai šos pirmos vilcienus padziļinātu un pastiprinātu viņu tālāko veidošanos. Latvijas valsts brīvības gados mums pastāvēja samērā liels skaits jaunatnes organizāciju, kuŗām pamatā bija nacionālās idejas, bet ideju reālizēšanā katra darbojas īpatnēji. Pēdējos brīvības gados bieži sabiedrībā un piekritīgās iestādēs tika pārrunāts jautājums par vienas vienotas jaunatnes organizācijas radīšanu, bet ilggadīgā okupācija pārvilka svītru šiem nodomiem.

Pēc Vācijas sakāves emigrācijā esošā latviešu jaunatne un viņas bijušie vadītāji sākuši atkal darboties jaunatnes organizācijās un kā vieni no čaklākajiem jāatzīmē skauti un gaidas. Paralēli abām organizācijām vēlējās darboties arī citas bijušās jaunatnes sabiedrības. Lai izvairītos no liekas mūsu jaunatnes dalīšanās un paturētu to vienotu, spēcīgu un morāli augstu, BALK nolēma dibināt jaunatnes daļu, kuŗa kārtotu jaunatnes lietas un kuŗas uzdevumos ietilpst:

1) saskaņot jaunatnes organizāciju darbību Bavārijā; 2) audzināt jaunatni par krietniem, apzinīgiem brīvās un neatkarīgās Latvijas pilsoņiem, izkopjot viņu garīgos un fiziskos spēkus savai tautai, tēvzemei un darbam; 3) mācīt pareizi saprast un cienīt citu tautu cilvēkus, viņu kultūru un to sasniegumus; 4) audzināt uzskatu, ka tikai tautu savstarpējā uzticībā un sadarbībā uz demokratijas pamatiem ir iespējama miera idejas kopšana un sasniedzams augsts kultūras, morālais un materiālais līmenis; 5) sniegt kopējus norādījumus kultūrālam un praktiskam darbam, sporta nodarbībām un veselības kopšanai; 6) padomēt jaunatni arodizvēlē; 7) uzraudzīt jaunatni viņas ārpusskolas un ārpusmājas gaitās.

BALK jaunatnes daļa atkārtoti norāda, ka dibināmas būtu tikai skautu un gaidu vienības, YMCA's nodaļas un jaunatnes sekcijas tanīs nometnēs, kuŗās vadītāju trūkums vai citi apstākļi nelauj nokārtot skautu vai YMCA's dibināšanos.

Jaunatnes daļa atturas no YMCA's vai skautu — gaidu organizāciju iekšējo lietu izkārtošanas, tā tikai saskaņo un regulē jaunatnes kustību un organizāciju darbību vispār.

BALK jaunatnes daļa lūdz visus bijušos jaunatnes organizāciju dalībniekus un vadītājus, neatrauties no kopējā jaunatnes darba, lai vienotiem spēkiem izaudzinātu un izveidotu spēcīgu un apzinīgu nākošo Latvijas paaudzi!

Divi memorandi

Lai atspēkotu pret mums pēdējā laikā presē vērstos nepatiesos pārmetumus, LSK Eslingenā sagatavojis plašu memorandu iesniegšanai attiecīgām iestādēm. Memorandā noraidīts pārmetums, ka mēs simpatizējam vācu nacionālsociālismam un ar dokumentiem pierādīts, ka latvieši uz Vāciju evakuēti, neprasot viņu gribu. Tālāk norādīts uz mūsu tautas nesamierināmo cīņu pret ģermanismu un draudzīgajām attiecībām ar lielajām rietumu demokratijām.

Līdzīgu satura memorandu amerikāņu laikrakstu redakcijām, kas publicējušas mūsu nostājai nepieņemamus un nedibinātus rakstus, nosūtīs arī archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs.

Prof. Dr. theol. Laurinovičs iecelts par Latvijas un Igaunijas nacionālo delegātu pie pāvesta misijas Vācijā

Pie amerikāņu militārās valdības Frankfurtē kā pāvesta nuncijs DP jautājumos ir akkreditēts II. pontifikālās misijas priekšnieks arkibīskaps Carolus Chiarlo. Uz arkibīskapa C. Chiarlo aicinājumu, Liepājas bīskaps Antonijs Urbšs un Rīgas metropolijas ģenerālvikārs prof. Jāzeps Rancāns lika priekšā uzticēt Latvijas un Igaunijas nacionālā delegāta pienākumus prof. Dr. Pēterim Laurinovičam. Ar 25. decembŗa iecelšanas rakstu prof. Dr. P. Laurinovičs ir iecelts par mūsu nacionālo delegātu pie Frankfurtē akreditētā Vatikāna oficiālā pārstāvja. Prof. Dr. P. Laurinovičs nacionālā delegāta pienākumus uzņēmies ar 6. janvāri. Viņa pagaidu adrese ir: Aufhausen-Lergham 14 Post Erding/Obb. Pāvesta nuncijs II. pontifikālās misijas priekšnieks arkibīskaps Carolus Chiarlo pieteicis vizitāciju Neuetingas latviešu nometnē janvāŗa beigās.

(sākumu sk. 1. lapp.)

Minchenes tautiešiem un mākslinieciem, īpaši būs iztrūkums pēc gleznieciības, grafikas un tēlniecības darbiem, keramikas, koka, ādas un dzintara izstrādājumiem un villainēm. Tāpat lūgti pieteikties solisti koncertam radiofonā. Kultūras dienas sagatavošanas darbi organizējami ar tādu aprēkinu, lai mākslas skatei domātos darbus atgādātu Minchenē, Bavārijas apgabala latviešu komitejā Hercoga Rūdolfa ielā 49 līdz š. g. 3. februārim. Turpat, BAL komitejā pieprasāma arī informācija un norādījumi visos Kultūras dienas organizācijas jautājumos. Piebilstams, ka mākslas skatei nodotie darbi paliks tautiešu īpašumā un pēc skates viņi tos saņems atpakaļ.

Šajās dienās, kad mums izteikti smagi un nedibināti pārmetumi, Baltijas tautu kultūras dienas sarīkojumi būs arī atbilde uz šiem pārmetumiem. Kultūras dienas laba izdošanās ir visu interesēs un tāpēc jācer, ka tautieši tās noorganizēšanai sniegs iespējamo palīdzību, gan ar darbiem, gan eksponātiem.

1921. gada 26. janvāris

Šī visparastākā ziemas diena piepeši pārvērtās par augstiem svētkiem. Neiedomājamā ātrumā Rīgā un citur izplatījās ziņas, ka faktiski pastāvošā Latvijas valsts atzīta arī juridiski. Aristida Briāna parakstītais Sabiedroto valstu augstākās padomes 1921. gada 26. janvāŗa raksts pavēstīja: Sabiedrotās valstis, ievērojot Latvijas valdības atkārtotos iesniegumus, nolēmušas atzīt Latviju kā valsti de jure. Šai pašā rakstā sabiedrotie atzīmē savas simpatijas pret latviešu tautu un izteic tai savu cieņu par tās cīņām un panākumiem savas nacionālās dzīves organizēšanā uz miera un kārtības pamatiem.

Bet lai pieminam notikumus vēstures secībā. Pamiera zvani vēl jaucās ar lielgabalu dunoņu Eiropas austrumos, kad jau 1918. gada 11. novembrī Anglijas ārlietu ministrs A. Balfurs rakstīja Latvijas delegātam un vēlākam ārlietu ministram Z. A. Meierovicam vēstuli, kas pēc satura un juridiskās būtības nav nekas cits, kā Latvijas valsts de facto atzīšana no Anglijas. Latviešu strēlnieku varonīgo cīņu slava, jau 1917. gadā tautas pārstāvju deklarētā prasība pēc neatkarīgas valsts un tās stingrā stāja pret Latvijas zemē no austrumiem un rietumiem uzbrūkošajiem ienaidniekiem deva zināmas garantijas par jaunās valsts dzīvotspēju, kāpēc Lielbritānijas valdība atrada par iespējamu atzīt Latviju par faktiski pastāvošu starptautisko tiesību subjektu. Ievērojamu priekšdarbu bija veikusi Latviešu pagaidu nacionālās padomes ārlietu nodaļa. Tās darbinieki: Z. A. Meierovics, J. Čakste, J. Seskis, J. Goldmanis un citi, sarunās ar Sabiedroto pārstāvjiem un rakstos presē bija populārizējuši neatkarīgās Latvijas ideju. 1918. g. 18. novembrī sekoja Latvijas valsts neatkarības deklarāciju. Tā paša gada 10. decembrī Amerikas Savienoto valstu senāts pieņēma rezolūciju, ka Lietuva jāatdala no Krievijas, un tai jāpieškir neatkarība, un tādas pašas tiesības piešķiramas latviešiem un igauņiem. Visām šīm tautām jāiegūst brīvība un neatkarība, jo viņu piederība pie Baltijas jūŗas krastiem padara viņu neatkarību par ļoti svarīgu noteikumu brīvībai un pasaules mieram. 1919. gada 28. jūnijā Versaļā parakstīja miera līgumu, kuŗa vairāki panti kārtoja Baltijas valstu lietas. Miera līguma 116. pants anulēja Brestlitovskas miera līgumu starp Vāciju un Krieviju, kuŗā gan Krievija atsacījās no Baltijas provincēm, bet nodeva tās Vācijas rīcībā. Versaļas miera līguma 116. pantā Vācija atsacījās no šīm tiesībām un apsolījās respektēt visu to territoriju patstāvīgu un negrozamu neatkarību, kas līdz 1. augustam 1914. gadam piederēja pie agrākās Krievijas keizarvalsts. No starptautisko tiesību viedokļa izcila nozīme pieškirama Versaļas miera līguma 433. pantam, kuŗā Latvija, Igaunija un Lietuva minētas kā faktiski patstāvošas valstis.

1920. gada 5. maija protokolā par diplomatisku sakaru uzsākšanu Latviju de jure atzina Vācija. Atzīšana bija dota nosacīti, t. i. tā stājās spēkā, tiklīdz Latviju būs atzinusi kāda Sabiedroto lielvalsts. Padomju Krievija atzina Latvijas suverenitāti svinīgā deklarācijā, kas ievietoti 1920. gada 11. augusta parakstītajā miera līgumā. Šaī aktā Padomju Krievija, atzīdama Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverenitāti, labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsacījās no visām suverenām tiesībām, kādas piederēja Krievijai uz Latvijas tautu un zemi.

1921. gada 26. janvārī sekoja jau minētā A. Briāna vēstule, kas paziņoja par Sabiedroto valstu augstākās padomes lēmumu atzīt Latvijas valsti juridiski. Augstākā padomē piedalījās Anglija, Francija, Italija, Japāna un Beļģija. Tai pašā datumā arī Somija paziņoja savu de jure. Polija bija atzinusi Latviju jau 1920. g. 30. decembrī, bet šo paziņoja arī 1921. g. 26. janvārī. Visi šie un tālākie atzīšanas paziņojumi rediģēti bez ierobežojumiem vai noteikumiem.

Bez jau pieminētām valstīm Latviju de jure atzinušas: Norvēģija (5. 2. 1921.), Zviedrija (5. 2. 1921.), Dānija (7. 2. 1921.), Persija (10. 2. 1921.), Austrija (17. 2. 1921.), Portugāle (19. 2. 1921.), Rumānija (26. 2. 1921.), Holande (15. 2. 1921.), Spānija (9. 4. 1921.), Šveice (23. 4. 1921.), Panama (6. 7. 1921.), Ungārija (20. 7. 1921.), Siama (11. 8. 1921.), Kuba (10. 9. 1921.), Čile (12. 9. 1921.), Brazilija (5. 12. 1921.), Čechoslovakija (5. 1. 1922.), Griekija (23. 5. 1922.), Venesuela (12. 1. 1922.), Haiti (12. 2. 1922.), Arģentina (28. 3. 1922.), Bulgārija (24. 5. 1922.), Peru (2. 6. 1922.), Kolombija (8. 7. 1922.), Amerikas Savienotās Valstis (22. 7. 1922.), Luksemburga (4. 10. 1922.), Kīna (16. 8. 1923.), Turcija (3. 1. 1925.), Dienvidslāvija (7. 9. 1926.), Meksika (17. 5. 1927.) un Albānija (3. 4. 1928.).

1921. gada 22. septembrī Latviju uzņēma Tautu Savienībā un Latvija kļuva par pilntiesīgu un aktīvu locekli visas pasaules valstu saimē. 1938. gadā Latvijas ārlietu ministrs bija Tautu Savienības Padomes 101. sesijas prezidents.

„IB"

Atlaisti kaŗavīri

Šinīs dienās no gūstekņu nometnes Dachavā atlaists 41 bij. latviešu kaŗavīrs. Visi atlaistie ir bijuši ne augstākās dienesta pakāpēs par virskareivi un „SS" vienībās ieskaitīti pēc 1944. g. 1. augusta. Atlaisti ir: Arn. Ābele, Česl. Bartaševics, Kārlis Baumanis, Pēt. Berkis, Visv. Bērziņš, Vald. Bogdanovs, K. Bricis, Olģ. Čakars, Jānis Celmiņš, Žanis Ciska, Pēt. Dunskis, Art. Dzērve, Reinis Eiserts, Br. Enerts, Jānis Fabricius, Alfr. Gangnuss, K. Jansons, J. Kirsis, J. Krauklis, Arn. Krims, K. Krūmiņš, Valdis Lauva, Vilis Liepiņš, Jānis Lūsis, Nik. Ozoliņš, Edg. Norlinds, Nik. Ozoliņš, Olģ. Rozenfelds, Arv. Rudiņš, Laimonis Rudzītis, Arv. Sedliņš, Jānis Šulte, Alfr. Teteris, Al-drs Upgalis, Uldis Vilciņš, Ring. Vinniņš, Alfr. Zeidmanis, K. Zemītis, Nik. Zilberts, Gunārs Zirnis un Valdis Zveja. Minēto kaŗavīru jaunās dzīves vietas ir reģistrētas Latviešu aprūpes biroja kartotekā *Herzog Rudolfstr*, 49, Minchenē.

Valdemāra Strautmaņa piemiņai

Šinīs dienās Folkrātshofenā pie Memmingenas sava mūža 40. vasaru nesagaidījis, ar plaušu tuberkulozi miris ilggadīgais Brīvās zemes ārlietu redaktors Valdemārs Strautmanis. — Jau Latvijā viņš vairākkārt ārstējās sanatorijās, bet dedzīgais darbīgums tam ilgām liedza atrauties no iemīlotā darba. Kad 1944. gadā rudenī sākās mūsu tautas traģedijas priekšpēdējais cēliens, viņš atkal atstāja sanatoriju un Liepājā palīdzēja noorganizēt bēgļu biroju, kur to varēja sastapt kustamies kā ūdens zāli no agra rīta līdz vēlam vakaram. Vācijā viņš panesīgi izturēja visas likstas un vēl pag. vasarā, atkal atrasdamies sanatorijā, drošs un cerību pilns raudzījās nākotnē.

Ar Valdemāra Strautmaņa aiziešanu latviešu avīžnieku saime ir zaudējusi vienu no saviem izcilākiem vidējās paaudzes pārstāvjiem, jauku kolēgu un ideālisma apgarotu cilvēku. Viņa domas, kā tas jaužams no kādas īsi pirms Ziemas svētkiem rakstītas, sāpīgu nojautu pilnas vēstules, piederēja Latvijai, viņa sirds pukstēja tai un sirmajai māmuļai un brālim tālumā, un vistuvākajiem cilvēkiem še Vācijā, kas bija pie viņa šķiršanās brīdī.

Snieg... Lido pārslas... Ir tā, itkā tās būtu ardievas tam, kuŗa vairs nav mūsu vidū, krietnam tautietim un vīram, kas godbijīgi gāja pretim savam liktenim. Sirds apsnieg ar skumjām.

K. Rabācs

Latviešu novadu komiteju statūti un vēlēšanu instrukcija

LCK 28. dec. pieņēmusi Latviešu novadu komiteju statūtus, kas nosaka šo komiteju darbību un uzdevumus. Novadu komitejas ievēlamas tad, ja kādā pilsētā un novadā ir vairākas latviešu nometnes ar vai bez privāti dzīvojošiem Latvijas pilsoņiem. Ja kādā pilsētā un tās novadā ir tikai viena latviešu nometne un bez tam privāti izvietoti Latvijas pilsoņi, tad viņu intereses, samērīgi ar balstiesīgo vēlētāju skaitu, pārstāv nometnes komiteja. Nometņu komitejas sastāv no priekšsēža, 3—5 locekļiem un 3 kandidātiem un to mērkis ir organizēt un saskaņot Latvijas pilsoņu tiesisko, materiālo, sociālo un garīgo aprūpi savā pilsētā un novadā. Komitejas saimniecību pārbauda novada revīzijas komisija, kas sastāv no 3 locekļiem un 2 kandidātiem. Komitejas locekļu, priekšsēža un revīzijas komisijas locekļu pilnvaru laiks noteikts uz 6 mēnešiem.

Tajā pašā laikā LCK pieņēmusi arī novadu vēlēšanu instrukciju, kas nosaka, ka vēlēšanas ir aizklātas un divpakāpeniskas (ar delegātiem), un notiek pa iecirkņiem. Katri 50 pilsētas vai novada balstiesīgi vēlētāji vēlē 1 delegātu un vismaz 50 vēlētāji delegātu vēlēšanām var uzstādīt savu kandidātu sarakstu. Vēlēšanas ir pilntiesīgas tikai tad, ja piedalījušies vismaz puse balstiesīgo vēlētāju. Iecirkņi, kuŗu vēlētāju skaits bijis mazāks, zaudē pārstāvību novadu delegātu sanāksmē, kas ievēlē novadu pārstāvības amata personas, resp. novada komiteju un revīzijas komisiju.

Tas jāzina katram latvietim

Latvijā ir divas augstumu grupas: austrumu un rietrumu. Starp abām atrodās plašais un zemais Rīgas-Jelgavas līdzenums, gar abiem Lielupes krastiem un aiztverot Daugavas un Gaujas lejas dalas. Šo līdzenumu iedala divās dalās: Rīgas — ziemeldaļa, apzīmējot to arī par piejūras zemieni un Zemgales — dienviddaļa — līdzenumu.

Austrumu augstumu grupā ir Vidzemes centrālā, Austrumvidzemes, Latgales un Augšzemes augstiene. Vidzemes centrālā augstiene ir Latvijas augstākā daļa (aizņem Madonas un dalu no Rīgas un Cēsu apr.). To ierobežo Gaujas ieleja, Aiviekste un Daugava. Augstākā vieta ir Gaiziņa kalns — 310 m virsjūras līmeņa (Madonas apr. Viesienas pag.), reizē tā ir augstākā vieta visā Latvijā. Bez tam šinī augstienē ir Nesauleskalns — 285 m. Bākužu — 279, Klēts — 270 m, Spiru — 266 m, Elku — 261 m, Brežģa — 252 m, un Slapjuma kalns — 250 m. Ziemeļos no Gaujas ielejas pacelas Ziemeļvidzemes platforma; rietrumos tā izbeidzas piejūras zemienē. Te ir Zilais kalns 127 m augsts. Austrumvidzemes augstiene pacelas no Gaujas auglīgā līdzenuma. Austrumos to ierobežo Pededze un Kudupe. Augstākā vieta ir Dēlińkalns — 271 m, Pilskalns — 239 m un Apekalna baznīcas kalns — 235 m.

Latgales augstiene aizņem visu dienvidaustrumu Latgali. Dienvidos un rietrumos to ierobežo Daugava, austrumos PSRS robeža. Šī augstiene bagāta arī ezeriem. Augstākās vietas: Lielais Liepu kalns — 289 m, Mazais Liepu — 266 m, Padebešu pilskalns — 249 m. Visi tie atrodas Rēznes ezera rajonā. Dienvidrietumos no Sivera ezera atrodas Saules kalns — 211 m.

Starp Vidzemes centrālo un Latgales augstieni atrodas plašais Lubānas līdzenums, pa kuru tek Aiviekste. Augšzemes augstiene cieši pieslienas Latgales augstienei, vienīgi Daugava ar savu gultni tās izškīrusi. Šeit ir Egļu kalns — 214 m (pie Sventas ezera), Skrundalienas — 201 m, Ormaņu — 167 m, Tabora — 159 m un Grebļa kalns — 137 m.

Rietrumu augstumu grupu Ventas un Abavas upju ieleja sadala 3 dalās: Austrumu, Rietrumu un Ziemeļkursas augstienēs. Austrumkursas augstieni ierobežo — ziemeļos Abava, rietrumos Venta. Visaugstākais kalns te ir Smiltiņu kalns — 157 m pie Zantes un Kieru kalns — 140 m pie Lutriņiem.

Rietrumkursas augstiene stiepjas šaurāku uzkalnu veidā gar Ventas kreiso krastu — noslīdot rietrumos piejūras zemienē. Augstākās vietas: Krievu kalns — 188 m pie Embūtes, Vārdupes pie Snēpeles — 140 m un Misiņa kalns 106 m pie Aizputes. Ziemeļkursas augstieni dienvidos un dienvidvakaros ierobežo Abavas ieleja, bet ziemeļaustrumos piejūras zemiene. Te piezīmējams, ka visgarām jūrmalai stiepjas piejūras zemiene. Augstākās vietas Ziemeļkursas augstienē ir Kamparkalns pie Talsiem (188 m), Milzu pie Tukuma (113 m) un Zilie kalni (Rańka galotne 92 m), kuŗus no Ziemeļkursas augstienes atdala Rojas upes ieleja. Tie stiepjas gar jūras piekrasti, radot stāvu krauju.

A. Dravnieks

Mūsu skolas

Ka mūsu skolu darba apstākļi svešumā tagad ir grūti, par to lieki runāt. Tagad viss atkarājas no latviešu skolotāju ideālisma, uzupurēšanās un apziņas, ka arī grūtos apstākļos mēs daram to, ko sirds un nacionālā apziņa liek darīt. Skolu vadība un darba pārraudzība no centra tagad vairāk labas gribas un mazāk praktiskas iespējas izpaudums. Lai tādēļ man atļauts darba biedriem nākt talkā ar dažiem aizrādījumiem un paskaidrojumiem.

Tautskolu programmas ir novilktas 200 eks., ģimnaziju programmas 80 eks. Tās sadalītas pēc iespējas vienādi apgabalu komitejām tālākai sadalīšanai skolām. Ja tagad programmu trūkst, tad apgabalu komiteju pienākums tās ir tālāk pavairot un sava apgabala skolās sadalīt. Mācību grāmatu iespiešana tagad ļoti grūta. Ir iespiesta ābece Valodiņa kopā ar lasāmo grāmatu II. kl. Tā būs dabūjama janvāŗa beigās un arī tiks nosūtīta uz apgabalu centriem. M. Bērziņa gramatika būs varbūt dabūjama ap 15. II, tāpat K. Dziļlejas dzeju antoloģija un angļu valodas pašmācības grāmata. Logaritmu tabulas iespiež Augsburgā (sazināties ar ģimn. direktoru Aistaru. Matēmatiku I—III kl. Eslingenā. Pagaidām manuskriptā vēl ir: Latv. ģeogr. un dzimt. māc., Matēmatika VI—VII kl., Latv. gramat. tautskolām un Literatūras vēsture ģimnazijām. Tās visas drīz sāks iespiest, bet kad būs dabūjamas, to noteikt nevar. Kīlē, (Baltic States Camp 38) paredzēts novilkt ar rotatoru 4 zīmju logaritmu tab., Analtisko geometr., Neorganisko kīmiju ģimn., angļu valodas gramatiku un vārdnīcu. Visbādenē ir iespiestas kādas lasāmās grāmatas, bet nav vēl ziņu, kādas un cik lielā skaitā.

Mūsu skolu darbība veidojama pēc Latvijas skolas iekārtas un tradicijām. Tautskolām mācību ilgums 7 gadi, ģimnazijām + 5 g. Māc. gads jāsadala trīs trimestros apm. šādi: 3+2,5 + 2,5 mēn. un apm. mēnesis jāparedz vielas atkārtošanai un nostiprināšanai. Ir jau daudzās vietās īsāks mācības gads paredzēts, bet vajadzētu visos šajos gadījumos sazināties ar centru un nenoiet galejībās. Īpaši ģimnazijās, kur atsevišķus priekšmetus māca augsti kvalificēti speciālisti, nedrīkst uzstādīt pārāk augstas prasības un pārsniegt programmā doto vielas daudzumu, kas tā jau nav mazs. Ir jādomā arī par skolnieku veselību! Pārcelt mācības gada laikā uz augstāku klasi var tikai atsevišķos gadījumos ar paidag. konferences lēmumu, pie tam tikai apdāvinātus skolniekus, kas gados vecāki un nokavējuši mācības. Arodskolu audzēkņiem, kas mācās ģimnazijās jāizlīdzina kursu starpība un jānoliek pārbaudījumi priekšmetos, ko viņi nav mācījušies vēl pirms pārcelšanas uz nākamo klasi. Skolniekus pārcelt no klases uz klasi uz gada atzīmju pamata, vienīgi ģimnazijās ir vajadzīgi pārbaudījumi priekšmetos ar pilnu kursu, kas izbeidzas un tālāk netiek mācīti. Beigšanas apliecības tautskolās un ģimnazijās izsniedz: a) uz gada atzīmju pamata, bez tiesībām iestāties augstākās skolās, b) uz gada atzīmju un gala pārbaudījumu pamata ar tieslībām iestāties augstākās skolās. Gala pārbaudījumi tautskolās ir latv. valodā rakstos un mutes vārdos un matēmatikā, bet trešo priekšmetu — Latvijas vēsturi vai dabas zinības — nosaka paidagogu konference. Gimnazijas gala pārbaudījumus noteiks vēlāk. Apliecības par skolas beigšanu būs pēc viena parauga, ko arī drīz noteiks.

Pie skolām noorganizējamas skolu padomes pēc Latvijas tradicijām. Tām jākārto saimnieciskās lietas un jāatbalsta skola un audzēkņi materiāli. Paidagoģiskos jautājumus izškir tikai paidagogu konference. Skolas paidagoģisko darbu kontrolē un vada skolas pārzinis, resp. direktors. Paidagoģiski skolas kontrolēt un darbu pārraudzīt var tikai LCK Izglītības nozares pilnvarotas personas.

Skolotāju atalgojumu pagaidām nevar no centra nokārtot, šīs lietas jākārto uz vietas doto iespēju robežās. Vēl arvien jādzird, ka ir vietas, kur skolotāju darbs un pūles no komitejām netiek vismaz pielīdzināts pārējo nometnes darbinieku darbam papildevu saņemšanā un citādi. Vai tiešām tie latviešu ļaudis, kam par to ir kāda teikšana, vēl domā, ka skolotāja darbs un pašaizliedzība šajā grūtajā laikā nemaz neprasītos pēc gandarījuma vismaz principā?

Kas reprezentē baltiešus Starptautiskā jaunatnes kongresā

„The Weekly Review" ziņo, ka Londonā nesen noticis Starptautisks jaunatnes kongress. Ieejot kongresa zālē, radies iespaids, itkā kongresam būtu tikai viens nolūks — apzinīgi vai neapzinīgi kalpot krievu propagandai. Galerijas bijušas izklātas krievu plakātiem un attēliem, kas nomākuši Francijas un dažu citu nāciju krāsas. Kongresa dalībnieku skaitā bijusi arī Latvija, Igaunija un Lietuva, pie kam šo valstu nosaukumiem pielikti burti SSR. Kongresam vajadzētu noraidīt šo delegāciju mandatus, jo Padomju Latvija, Igaunija un Lietuva, kādas grib panākt Krievija, nav starptautiski atzītas. Līdzīgs gadījums bija Nirnbergas prāvā, kad Baltijas valstis krievi bija apzīmējuši par Padomju republikām, kas sastapa asu ASV pārstāvja Džeksona protestu.

Lai gan „Baltijas delegāciju" kongresā min seperāti, būtībā viņi ir krievu delegācijas daļa, kas sastāv katra no 5 locekļiem. Tie ir cilvēki, kas pat nerunā tās valsts valodu, kuŗu viņi reprezentē. Piem., kāds Lietuvas delegāts runāja tikai krieviski un atzinās, ka tikai pēdējā gadā dzīvojis Viļņā. Baltijas tautieši, kas dzīvo Londonā, aizgājuši satikties ar „tautiešiem" kongresā. Pēdējie darījuši visu iespējamo, lai no satikšanās izvairītos un nenodotu savu izcelšanos. Latvijas delegācijā tikai 2 runājuši latviski, bet pārējie 3 tikai krieviski un izskatījušies samulsuši, kad uzrunāti latviski. Viens no pēdējiem valkājis krievu armijas plkv. ltn. uniformu. Arī Igaunijas delegācija sastāvējusi vairāk no krieviem nekā igauņiem.

„IB"

UNRRA's reorganizācija Vācijā

Angļu pilnvarotais Vācijā ģenerālleitnants sērs Fr. Morgans kādā preses konferencē 27. decembrī teica, ka paredzama pilnīga UNRRA's reorganizācija. Ja UNRRA grib veikt savus uzdevumus, tad viņas personāls, kas tagad sastāv no 5000 ierēdņiem, divkārt jāpavairo. Ziemā UNRRA'i būs jāaprūpē ap 2 milj. dažādu tautību DP. Pastāv nodoms UNRRA's galveno mitekli pārcelt no Frankfurtes uz Arolsenu pie Kaseles. Par UNRRA's direktoru amerikāņu joslā iecelts H. Sitins. ASV kongress Vašingtonā piešķīra UNRRA'i jaunus kredītus 1.350 milj. dolāru apjomā.

Kādi 250.000 DP bērni un pieaugušie apmeklē UNRRA's skolas Rietumvācijas nometnēs. Paredzētas visādu tipu skolas, augstskolu kursus ieskaitot, kur par mācības spēkiem būs paši DP.

„IB"

Nirnbergas prāva

Nirnbergas prāvā atseviško apsūdzēto vaina pierādās arvien pārliecinošāk. Jau pabeigta pasūdzība pret Dēnicu un Rēderu. Dēnics, būdams vācu kara flotes komandiers, norādījis saviem virsniekiem, ka totālais karš jāturpina arī uz jūras; tamdēļ jāgremdē arī kuģu komandas, netikai ienaidnieka kuģi vien. Attiecībā uz Rēderu angļu apsūdzības uzturētājs citēja vietu no „Völkischer Beobachter", ka Rēders bijis „pirmais Hitlera līdzdalībnieks jūrniecībā". Prokurors uzsvēra, ka Rēders skaitījies kopš 1938. g. februāŗa „slepenajā kabineta padomē" un tālejoši piedalījušies nacionālsociālistu noziegumos. Rēders ir Norvēģijas okupācijas plāna autors.

Kaŗa kuga „Virsaitis" gaitas

Rīgas laikraksti pastāsta, ka „Virsaitis" jau kaŗa sākumā, 1941. g., piebiedrojies krievu flotei. „Virsaitis" pirmais no Baltijas flotes kaŗa kuģiem notriecis pie Sāmsalas vācu „meseršmitu". Pēc tam izlicis mīnas Dancigas jomā un eskortējis tirdzniecības kuģus. Vēlāk piedalījies mīnu izlikšanā Irbes jūŗas šaurumā. Blakus tam braukusi „Imanta", kas uzskrējusi uz mīnas un nogrimusi līdz ar kapteini Lasi. Tallinas ostā „Virsaitis" notriecis otru vācu lidmašīnu, vēlāk cīnījies ar 7 vācu bumbvedējiem un atkal vienu notriecis. Sākot ar 1941. g. novembri, tas pildījis sardzes dienestu Somu jūŗas līcī, nogremdējis zemūdeni un motora desanta liellaivu. No ekapāža sevišķu varonību un māku parādījis Krastiņš. 1941. g. ziemā „Virsaitis" piedalījies Ļeņingradas aizsltāvēšanā. Starp Ļeņingradu un Chanko „Virsaitis" iekļuvis mīnu laukā un to nogremdējusi vācu zemūdene; komanda tomēr izglābusies.

„Latvju Ziņas"

Jaundarbi trimdā

Prof. J. Vītols komponējis korim „Aijā žūžu, lāča bērni", „Tumšā naktī" un „Trīs jaunas māsas", prof. A. Ābele — „Līses", „Dzintarzeme", „Mēs latvju tautas dala esam" un „Caur sidraba birzi"; Jānis Cīrulis — „Vakara dziesma", „Seši bandinieki", „Lūgšana", „Ai, vanagi" un „Līgo"; A. Kalnājs sakārtojis dziesmu krājumu ar 16 populārākām dziesmām, bet Alberts Jērums uzrakstījis „Ej, saulīte, drīz pie Dieva". Autori šīs dziesmas nodevuši izdošanai O. Krollam Augsburgā. Paredzams, ka tās iznāks februāŗa sākumā. J. Cīrulis pabeidzis īsu Malvines Vīgneres-Grīnbergas biografiju un pašlaik strādā pie prof. J. Vītola biografijas, ko paredz izdot O. Krolls savā iecerētajā ievērojamo vīru bibliotēkā Nr. 1, 2.

Iespiešanā atrodas pastkartes ar latviešu tautas tērpiem (krāsās).

Mazo valstu likteņa pārbaude

Apvienoto Nāciju Organizācijas pilnsapulces debatēs vairāki delegāti runāja par jautājumiem, kas jūtami skar mazo un vidējo valstu intereses. — Irānas delegāts raksturoja Irānas smagās iekšējās grūtības, ko rada starptautiskās problēmas. Irānas valdība cer, ka šīs problēmas drīzumā atrisināsies, bet ja tas nenotiktu, Irāna tās nodos tālāk Apvienoto Nāciju Organizācijai izlemšanai. Tā tad šis gadījums pārvērtīsies par precendentu ANO praksē, līdz ar to būs zināmā mērā mazo valstu likteņa pārbaude. Šermerhorns (Holande) izteicies, ka mazās un vidējās valstis piekrita tiesību atzīšanai, tagad tikai lielvalstīm jāpierāda sava nostāja.

Plūdoņa piemiņas stunda Marktredvicā

Marktredvicas latviešu nometnes Edvarta Virzas pamatskola, atzīmējot Plūdoņa aizsaules dienu, 15. janvārī bija sarīkojusi viņa piemiņai veltītu stundu. Pamatskolas skolēni lasīja lielā meistara poēmas un liriskos dzejoļus, sniedzot arī īsu pārskatu par dzejnieka dzīvi un darbiem. Jānožēlo, ka sarīkojums bija vāji apmeklēts.

E. T.

Mērbekas latviešu komiteja

Latviešu Kultūras fondam ziedojusi 153,80 markas, par ko LCK izsaka pateicību. Arī pārējās latviešu komitejas un turīgākie tautieši lūgti atbalstīt Kultūras fondu ar ziedojumiem.

„IB"

Latviešu grāmatas Zviedrijā

Zelta Ābeles apgāds 28. novembrī ar Kurzemes varoņiem un mocekļiem veltītu dzejas antoloģiju „Cerību zeme" (Andr. Eglīša un Jāņa Andrupa sakārtojums) atzīmējis savu desmito gadu. Šī ir trešā Zelta Ābeles grāmata emigrācijā. Tā paša apgāda izdevumā iznākuši V. Strēlertes dzejoļi „Mēness upe". — Dzintarzemes apgādā Stokholmā iznākusi Andreja Eglīša grāmata „Dvēseļu cietoksnis, cīņas un sapņi par Latvijas valsti" ar M. Induses-Mucenieces ilustrācijām. — Saulnora apgādā (Zenta Ore) Upsalā iznākušas Latviešu pasakas un teikas bērniem un jaunatnei ar D. Bištēviņas ilustrācijām.

ĀRLIETAS

— Kīnā beidzies pilsoņu kaŗš Starp Kīnas centrālo valdību un komūnistu armijas virspavēlniecību parakstīta vienošanās par kaŗa darbības izbeigšanu.

— PSRS augstākās padomes prezidijs pēc paša lūguma atbrīvojis no iekšlietu komisāra pienākumiem Beriju, kas esot pārslogots ar darbiem citos pienākumos. Par iekšlietu komisāru iecelts Kruglovs.

— 3. amerikāņu armijas komandieris Lisjēns Traskots sañēmis uzdevumu amerikāņu okupācijas joslā Vācijā un Austrijā organizēt amerikāņu okupācijas policiju. Tā būs 38.000 vīru liela un īpaši sastādīsies no amerikāņu kaŗavīriem, kas pieteiksies brīvprātīgi dienestam Eiropā, lai strādātu kopā ar amerikāņu militāro policiju un vācu policiju.

— Slavenais fizikis prof. Alberts Einšteins apzīmējis žīdu nacionālvalsts ideju Palestīnā, par „novecojušos un anachronismu". Kad angļu-amerikāņu Palestīnas komisijas locekļi profesoram jautājuši, kādas viņa domas, Einšteins paskaidrojis: „Es neesmu par žīdu valsts dibināšanu. Pārejošie nacionālisma uzplūdi ir šīs dienas Eiropas slimība."

— Pēc Varšavas radio ziņām, drīzumā sāksies pusotra miljona vācu atpakaļceļojums no Polijas uz angļu okupācijas joslu Vācijā.

— Vindzoras hercogs, agrākais Anglijas karalis Eduards VIII, ieradies Parīzē, pēc piecu dienu uzturēšanās Anglijā.

— Pēc Savienoto Valstu jūrniecības ministrijas paziņojuma, Savienotās Valstis nodomājušas vienu no savām septiņām pēckaŗa flotēm turēt Vidusjūŗā. Par šīs flotes komandieri min admirāli Henriju Hevitu.

Kas ir gen. Michailoviča kaŗavīri

Amerikāņu armijas laikraksta „The Stars and Stripes" līdzstrādnieks vairākas dienas uzturējies pie ģen. Michailoviča nemiernieku armijas, kas esot 60—70.000 vīru liela un slēpjoties kalnos dienvidos no Belgrades. Šīs armijas lielākā tiesa sastādoties no serbu kalnu sādžu zemniekiem un citiem karaļa Pētera piekritējiem. Daudzi Michailoviča kaŗavīri tomēr nebūt neesot rojālisti, bet tikai antikomūnisti. Maršala Tito spēki savukārt cenšoties ģen. Michailoviču sagūstīt, jo pēdējais nodots tiesai par sadarbību ar ass valstīm. Visumā šobrīd Michailoviča nemiernieki, atskaitot dažus sabotāžus aktus, izturoties mierīgi.

Še vēl interesanti atzīmēt Maskavas radio ziņu, ka Austrijas laikraksts, „Östereichische Volksstimme" rakstot, ka Austrijā esot daudzas nometnes, kuŗās uzturoties Dienvidslāvijas fašisti. Viņi nometnēs izdodot pat savus laikrakstus. Austrijas tieslietu ministrs pie tam paskaidrojis, ka viņam neesot tiesības vērsties pret šiem fašistiem. Šai jautājumā esot nepieciešami rīkoties ātri un noteikti, lai uz Austriju nekristu atbildība kaimiņu valstu priekšā.

Žēlsirdīgā māsa

(pilntiesīga) tūliņ vajadzīga mazai latviešu nometnei Minchenes tuvumā. Pieteikties L. S. Krustā Minchenē, Herzog Rūdolfa ielā 49.

Italija meklē mieru

Grūtumi saimnieciskā un politiskā dzīvē. — 60 partijas un intrigu reģis

„Savienoto valstu valdība mums paziņojusi, ka Italijai atļauts diskutēt miera noteikumus, tiklīdz miera līgumi būs sagatavoti." Ar šo paziņojumu itaļu ministru prezidents Gaspari pirmo reizi kopš garāka laika varēja padarīt gaišāku pēckaŗa Italijas drūmo ainu. Prezidents Trumens 2. janvārī viņam telegrafēja: „Ceru, ka jūsu valdības darbība šinī steidzamajā jautājumā par Italijas sūtību būs sekmīga. Esmu pārliecināts, ka Italija ar Savienotām valstīm varēs slēgt tādu mieru, kas piepildītu mūsu vispārējās vēlēšanās. Jūs varat paļauties uz Savienoto valstu labo gribu un es arī zinu, ka varu uz Italiju paļauties." Tajā pašā laikā Francijas valdība Anglijai, Savienotām valstīm un Padomju Savienībai vienlaicīgi paziņojusi, ka uzskata miera līgumu ar Italiju Maskavas konferences vienošanās garā par steidzamu.

Kuŗa valsts gan vairāk ilgojas pēc galīga miera, kā Italija? Tik ilgi, kamēr šāda miera vēl nav, Italija atrodas starp uzvarētājiem un uzvarētiem kā gaisā pakārts zobens virs paradīzes vārtiem; kamēr valstiskās atbildības apmēri un robežas nav noteiktas, kamēr pastāv beznoteikumu kapitulācijas ieroču pamiera noteikumi, ar kuŗiem celos nōtriekts fašistiskais režīms, tikmēr jaunuzbūves meklējumiem jāpaliek provizoriskos apmēros. Bet no Italijas nāk ziņas, kam ir trauksmes raksturs: tās liecina, ka nepaies vairs ilgs laiks kad šī zeme nonāks postā un chaosā. Daudzās lielākās pilsētās, to vidū Romā, Florencē, Padujā un Modenā, Kalabrijas Apulijas un Sicīlijas provincēs notikuši bezdarbnieku nemieri un asiņainas sadursmes. Bads apdraud zemi un iedzīvotāji gaida, kad atjaunos darbību uzņēmumi, no kuŗiem tik daudzi kaŗa seku dēļ slēgti vai nopostīti. Nedaudzie lielie rūpniecības centri, piem. Milāna un Turīna, tāpat Genujas osta, ko no nacionālsociālistu spridzinātāju komandām un pilnīgas nopostīšanas paglāba vienīgi aktīva pretdarbība, šobrīd var attīstīt tikai mazu daļu no savas agrākās jaudas.

Austrijas kategoriskā prasība Dienvidtiroli atkal pievienot Austrijai, Itālijas ziemeļos rada nemierīgu atmosfēru. Nav šaubu, ka Italija darīs visu, lai bagātību ziņā visā valstī otro provinci — Boceni — paturētu sev. Blakus strateģiskiem motīviem, šeit ir arī saimnieciskie: pēdējos 25 gados Italija šeit ieguldījusi 150 miljardu līru ceļu būvēs, nocietinājumos un elektriskā tīkla ierīcēs. Zaudējot Dienvidtiroles ūdens spēku, kas nepieciešams Ziemeļitalijas rūpniecībai, jebkuŗa itaļu valdība atrastos sava prestiža zaudējuma draudos. Un tomēr Italijai jaunajos apstākļos jārēķinās ar Dienvidtiroles autonomiju: tur jau iznāk atkal laikraksti vācu valodā un darbojas vācu skolas. Pēc Bāzeles „National Zeitung" ziņām, arī pašvaldībās tur sāks lietot vācu valodu un tiesās vārēs sarunāties tajās valodās, kādas prāvnieki prot. Neuzticībai, ar kādu dienvidtirolieši šos itaļu „mīlestības apliecinājumus" uztver, ar austriešu pretenzijām ir radies jauns pamats: ja Dienvidtirole paliek itaļiem, tad itaļu gādība par dienvidtirolie-šiem var samazināties, bet ja Dienvidtiroli pievienos Austrijai, tad šai tagadējai Italijas dāvanai ir ļoti maza nozīme. Tā Dienvidtiroles notikumiem ir pārejošs raksturs, ko viņi cik spēdami izmanto.

Par īstu jaunuzbūvi nevar būt ne runa, iekams zem vienām vai otrām cerībām — austriešu vai itaļu — miera noteikumi nebūs pavilkuši svītru. Valdība, kuŗai ar visiem šiem grūtumiem jācīnās, nevar baudīt sevišķu popularitāti. Šveices laikrakstā „Weltwoche" lasāms teiciens, ka romieši bez „naudas pelnīšanas, mīlas dēkām un politiskām intrigām" neko citu neņemot nopietni, līdz ar to viņi nav ņemami nopietni arī sakarā ar „smagām morāliskām un materiālām problēmām, kas tagad nomāc nabaga pusnopostīto Italiju". Varētu strīdēties, vai šie drūmie secinājumi atbilst notikumiem; ja tas tā ir, tad varbūt tā ir kādas faulas cinisma izpausme, kas savas ciešanas grib nest ar „Grandezzo" un vajadzības gadījumā asiņaini demonstrēt lai vēlreiz nepieviltos.

Italijā tagad ir ne mazāk kā 60 partijas un ar dažiem izņēmumiem tagadējie itaļu politiki ir vīri septiņdesmitos gados. Visi šie sirmgalvji, kas gadu desmitiem bijuši konsekventi Musolini pretinieki un tagad „sēd pie ariem", šobrīd no kreisajiem tiek dēvēti par „reakcionāriem" un „monarkijas musketieriem". Gados jaunākie atrodas kreiso partiju priekšgalā: Pietro Nenni vada sociālistus, Togliatti un Ruggiero Grieco komūnistus. Visus trīs baida reakcijas spoks, pret ko tie tomēr neprot atrast īsto pretestību.

Pēdīgi šajā zemē uzplaukusi bijušā filmu režisora Džiljemo Džanini vadībā „L'Ulmo Qualanque", kas mazliet īpatnā kārtā vēršas pret profesionāliem politikiem, jo viņi „aizdedzinājuši kaŗu". Profesionāļu apkarošanai Džanini dibina „mazo, nepolitisko cilvēku kustību", kas vēlas tādu pašu nepolitisku valdību, tā tad nepolitisku mazo ļaužu valdību. Cik nenopietna šī kustība acumirklī izskatās, tik nopietni jāuztver fakts, ka viņu laikraksts „L'Ulmo Qualanque" simtstūkstošos eksemplāru tiek izplatīts izsalkušo, bezdarbā esošo, demonstrantu, monarchistu un republikāņu šurp un turp stumdīto itaļu vidū. Vai šie simts tūkstoši nemana, ka „nepolitisko mazo ļaužu valdība", kas sastādas no alus galdā politikiem, taisni tur arī ir radusies?

Italija vēlas mieru. Spriežot pēc pēdējām ziņām, stāvokļa atrisinājumam jānāk vēl pirms maija mēneša.

„Die Neue Zeitung"

Ēriks Vancēvičs

Dr. Lolla vergu grupa

(3. turpinājums)

Uz rietumu fronti

Atceros pirmo uzbrukumu, kas notika braucot gaŗām kādai pilsētiņai. Tai pāri laidās atsevišķas lidmašīnas un meta bumbas, kas dobji dunot sprāga un uzsvieda zemes stabus augstu gaisā. No ejošā vilciena izlauzāmies laukā un saskrējām tuvējā mežā. Tupējām zem kokiem un ar šausmām klausījāmies flaku šķēpeļu dziedāšanā. Tie toreiz likās baigi brīži, kuŗus vēlāk atceroties drusku citādos apstākļos bija jāsmejas par toreizējām bailēm. Vāciešiem grūti bija mūs izdabūt no mežiņa laukā un sadzīt atpakaļ vagonos.

Iebraucām Vēselē, bet toreiz vēl neizpostītā pilsētā nepalikām. Pāri Reinai mūs aizveda uz kādu lauku staciju, kur sadalīja darba grupās, pa 50 cilvēku katrā un tālāk transportēja ar automašīnām uz darba vietām. Mani iedalīja pēdējā grupā, kas nokļuva vissliktākos darba apstākļos. Vakarā mūs iesēdināja traktora piekabes vāgī un pa bojātiem lauku ceļiem veda uz Holandes pusi. Braucām vairākas stundas. Dabas ainavas pamazām izmainījās un drīz vien mēs jau redzējām skatus no Dīrera gleznām ar vēja dzirnavām uz pelēka debesu fona. Sapratām, ka iebraucam Holandē. Mājas te bija glītas un rūpīgi apkoptas. Venlo pilsēta atradās uz Māsas krasta. Tā bija skaista un tīra. Redzējām arī korpulentās holandietes ar tradicionālām koka tupelēm kājās un kalsnējos holandiešus ar pīpēm zobos. Visi viņi izskatījās nopietni, pat drūmi, itkā nogrimuši savas pagātnes sapņos.

Pāri Māsai braucām tālāk. Sāka līt lietus un satumsa. Traktora vadītājs apmaldījās un nezināja, kur braukt. Tauiādams ceļu, viņš tomēr pamazām virzījās uz priekšu.

Dr. Lolls

Kad iebraucām kādā nelielā pilsētiņā, no miglas cauraustas tumsas mums pretim iznira vidēja auguma vīrs vācu uniformā, ar šaurām sudraba svītriņām uzpleču vietā. Tas bija sonderfīrers Lolls. Viņš sākumā neizskatījās pārāk ļauns, ar pengsneju uz tipiska vācu deguna viņš pirmajā acumirklī atstāja pat inteliģenta cilvēka iespaidu. Izvietodams atbraucējus pa holandiešu atstātām mājām, doktors paskaidroja, ka atrodamies ienaidnieka zemē, aizliedza sarunāties ar holandiešiem un, neatvadījies, aizgāja. Jutām, ka viņš mūs nicina. Tomēr daži vēl lāvās illūzijām. Rīdzenieks Žibeiks, kā arvien, sāka sapņot par klavierēm.

— Ja te varētu sameklēt kādu pianino, tad...

No visām mītnēm kūleņoja laukā visi slimie un simulanti. Taisni pār lauku kā nelabā dzīts cilpoja Runcis.

— Nolādētais! viņš man iespēra taisni pa krustiem...

Celms, piesarkušu vaigu, skrēja pa ceļu un kliedza:

— Mēs viņam gan rādīsim tā kauties!..

Bet ko rādīsim, to viņš nepateica, jo šajā brīdī pienāca Lolls un pavēlēja stāties rindās.

— Ja kautkas tamlīdzīgs atkārtosies, tad es jūs ārstēšu ar šo daiku! —

Balkani un demokratija

Smags stāvoklis Bulgārijā un Griekijā. — Nomierināšanās Rumānijā. — Republika Albānijā.

Kopš Balkānu atbrīvošanas no nacionālistiskās virskundzības politiskā dzīve šajā Eiropas daļā vēl aizvien nav atgriezusies normālās sliedēs. Pārāk dziļas ir nacionālsociālistiskās izlaupīšanas brūces, lai tūliņ sekotu saimniecisks atplaukums un līdz ar to nomierināšanās sociālā un politiskā ziņā. Lielvalstis Balkāniem velta lielu uzmanību un tuvākā laikā miera līgumi jānoslēdz ar vairākām Balkānu valstīm.

Savienoto Valstu prezidents Trumens jau pag. gada beigās norīkoja izdevēju Marku Eteridžu kā ārkārtēju sūtni uz Bulgāriju un Rumāniju. Eteridža uzdevums bija pārbaudīt, vai šo valstu valdības ir radušās brīvas tautas gribas izpaudumā, jeb nē. Viņa atzinums bija, ka bulgāru un rumāņu valdības nevar apzīmēt par demokratiskām, kas atbilstu Jaltas konferences vienošanās garam.

Padomju Savienība no šī atzinuma norobežojās.

Maskavas apspriedēs Padomju Savienība apņēmās dot Bulgārijas valdībai padomu uzņemt bulgāru kabinetā divus demokratisko partiju locekļus. Abas bulgāru opozicijas partijas — zemnieku partija un sociāldemokrati — tomēr noraidīja valdības priekšlikumu par Maskavas vienošanās reālizēšanu. Opozicijas partijas ierosināja drīzumā rīkot jaunas vēlēšanas un nodot tagad komūnistu rokās esošo iekšlietu un tieslietu ministriju citām partijām. Tā kā vienošanās nenotika, tad Bulgārijas ministru prezidents, komūnists Kimons Georgijevs kopā ar ārlietu un iekšlietu ministru devās uz Maskavu pie ģenerālisima Stalina un iesniedza tam savus priekšlikumus. Bulgāru delegācija atgriezās Sofijā 10. janvārī. Starplaikā no Bukarestas Sofijā ieradās Padomju Savienības ārlietu komisāra vietnieks Višinskis.

Rumāņu valdībai grūtumi ir mazāki. Pēc Maskavas vienošanās, karalis Michails sañēma norādījumu uzņemt valdībā pa vienam nacionālās zemnieku un liberālu partijas pārstāvim un tad, cik iespējams visdrīzākā laikā, sagatavot aizklātas un vispārējas brīvas vēlēšanas. Šajā sakarībā valdībā par ministru bez portfeļa iestājās Michaels Romisans (liber.) un Emils Hartigans (zemnieku part.). Vēl 8. janvārī valdība izziņoja vēlēšanas ar vārda, preses, un sapulcēšanās brīvību aizsardzību. Visām demokratiskām un antifašistiskām partijām dotas tiesības uzstādīt savus kandidātus. Starplaikā nacionālā zemnieku partija, atsaucoties uz Maskavas vienošanos, pieprasīja licenci savu četru laikrakstu atjaunošanai. Zemnieku partija tālāk ierosināja arī savu apkilāto ēku un īpašumu atpakaļatdošanu. ASV pārstāvis Maskavā ieceltajā triju lielvalstu komisijā Rumānijas jautājumos Avarels Harimans, ir jau izteicis savu apmierinājumu par šiem rumāņu valdības soļiem un devies uz Londonu ar ziņojumu ārlietu ministram Džemsam Bīrnesam. Arī angļu pārstāvis sers Arčibalds Klarks Kerrs devies uz Londonu. Pirms aizbraukšanas no Bukarestas viņš paskaidrojis, ka Anglijas valdība rumāņu kabineta pārveidojumam piekrīt.

Prezidents Trumens preses konferencē uz jautājumu, kāds būtu Savienoto valstu valdības viedoklis, ja nebūtu garantiju par brīvām vēlēšanām, uzsvēra, ka Amerikas valdībai nav nodomā šīs valdības atzīt, kamēr viņai nav nodrošinājuma par vēlēšanu norisi Jaltas nolīguma garā. Uz preses pārstāvju iebildumu, ka Savienoto valstu valdība pašreizējo jugoslavu kabinetu atzinusi, kaut gan notikušās vēlēšanas Jugoslāvijā nevar uzskatīt par brīvu un neiespaidotu tautas gribas izpaudumu, prezidents Trumens paskaidroja: „Jugoslāvijas atzīšana bija noteikti solīta un vienmēr vēl arī ir kā noteikti solīta uzlūkojama. Pašreizējos apstākļos Jugoslāvijas republikas atzīšana ir nepieciešama. Savienoto Valstu valdība cer uz situācijas uzlabošanos arī Jugoslāvijā."

— Griekijā viss vēl rūgstoša nemiera pilns. Streiks nomaina streiku. Grūtumus valdības darbā rada gan labais, gan kreisais spārns. Grieku valdība deleģēja ministru prezidenta vietnieku Tsouderosu un tautas labklājības ministru Kartalisu uz Londonu lūgt palīdzību Griekijas saimnieciskās atjaunošanas jautājumā. Arī amerikāņu lietpratēji piedalās šajās sarunās. Londonā pasvītrots, ka Anglijas interesēs nav Griekiju pasargāt tikai no saimnieciska sabrukuma, jo vienīgi financiāla palīdzība nav pietiekama, lai sabrukuma briesmas novērstu.

Bez Jugoslāvijas, arī Albānija kļuvusi par republiku, pēc tam, kad 11. janvārī albāņu nacionālā sapulce to par tādu ir pasludinājusi. Turpmāk 11. un 12. janvāris būs albāņu tautas nacionālā svētku diena.

„Die Neue Zeitung"

Dzive padomju joslā

Zeme vācu sīkzemniekiem.

Amerikāņu žurnālistu brauciens.

Pieci amerikāņu žurnālisti, kas ar krievu atļauju astoņas dienas apbraukāja krievu okupēto Vācijas joslu, starp Berlīni un Drezdeni iepazinās ar plānotas saimniecības programmu, ko reālizē komūnistu veterānu vadība. Žurnālisti ziņo, ka rūpniecību, lauksaimniecību un kalnraktuves plašā mērā pārvalda vācu provinces pārvaldes, kuŗām palīdz un ko atbalsta krievu militārā pārvalde. Vācu pārvalžu vadītāji žurnālistiem izteicās, ka ar programmas reālizēšanu viņi esot apmierināti, lai gan sākumā bijis jāsaduras ar grūtībām. Optimisms plašās aprindās tomēr bija vērojams tikai starp zemniekiem, kas ieguva zemi, konfiscējot to un no jauna sadalot muižnieku plašos īpašumus. Citur valdīja lie-

---

viņš izvilka no maksts revolveri. — Es jūs kā suņus apšaušu! Tagad jums jāstrādā, jāstrādā, jāstrādā!

— Bet slimie?

— Te slimu nav, jo ārsti jūs visus atzinuši par derīgiem darbiem. Ja kāds tomēr iedomāsies saslimt, tad es pats viņu ārstēšu. Un tagad marš darbos!

Lolls tiešām bija „brīnumārsts". Pat Štēinbergs, kas slimoja ar acīmredzamu kaiti un nespēja staigāt, kautkā vilkās mums līdzi visās darba gaitās. Mūs sadalīja vairākās mazākās grupās un apbruņotu kafavīru uzraudzībā pavēlēja iet „organizēt" darbā rīkus holandiešu mājās.

Holandieši brīnījās: — Kas jūs esat? Vai sōda komanda?

— Nē, latvieši. —

— Ak latvieši? Tā, tā! Bet kāpēc jums vācieši iet līdz ar šautenēm plecos?

To arī mēs nezinājām.

Ko tad viņš darītu, to nepaguva izteikt, jo šajā acumirklī atskanēja spalgs grāviens.

— Kas tas bija? — sabijies iesaucās Kleinhofs, visbailīgākais puisis mūsu grupā.

— Granāta! —

— Nez kur te ir pagrabs vai kāda patvertne? — jautāja Žibeiks, kas arī nebija no drošajiem.

— Žvīnks! Bacs! — viņam atbildēja nākošās granātas eksplozija.

Kleinhofs kā aizsvilies izskrēja laukā. Viņam sekoja Žibeiks. Atkal viens sprādziens un pavisam tuvu. Škembas kā zirņi atsitās pret sienu.

— Uguni, nodzēst uguni! — mēs, beidzot sapratuši, kliedzām un kad to izdarījām, iestājās miers.

— Te jābūt uzmanīgiem ar uguni.

— Logi, jāaizsedz.

To tūlīt arī izdarījām. Tad iededzām spilgu un izgājām ārā apskatīt, vai gaisma nespīd cauri. Kad logi bija pienācīgi aptumšoti, nomierinājamies un apgūlāmies salmos.

Pamazām visus nomāca miegs.

Tā nebija nejauša sagadīšanās, ka lielākie slaisti te nokļuva kopā. Jau pie sadales darba grupās, tā sauktā „glumo" komanda cieši turējās kopā un neizklīda arī te. Mans paziņa Gercāns bija šīs grupas pilntiesīgs locekļis, bet es, negribēdams šķirties no viņa, arī paliku viņu vidū. Grupas galvenais princips bija izvairīties no darbiem un „stiept gumiju" pēc iespējas ilgāk. Vislielākie slaisti bija Kleinhofs, Sēlis un Žibeiks.

— — — — — — — —

— Celties! — pavērās durvis, kā traks kliedza kāds vācietis, mūs modinādams no īsā miega.

— Kas noticis? — samiegojušies jautājām.

— Darbā jāiet! Bet ātri!

Mēs kūtri cēlāmies. Žibeiks palika gulot, jo jutās slims. Viņa piemēram sekoja Kleinhofs un atkrita atpakaļ migā. Sēlis gan piecēlās, bet noteica: — Es nu gan darbā neiešu! — Un pasteidzās pazust no istabas.

Mūsu pašu izraudzītais uzturzinis Millers sagērbās darba drēbēs un sāka gudrot par ēdamo.

— Nez' kad mums sāks izsniegt produktus?

— Par to jāgādā tev.

(Turpinājums sekos)

las šaubas un žēlošanās. Rūpniecības zemē Saksijā ļaudis žēlojās par pārtikas un drēbju trūkumu un reparācijām, ko viņi sauc par „laupīšanu". Saksijā un visā krievu joslā rūpniecība stingri pakļauta plāniem, ko izstrādājusi valdība maršala Žukova vadībā. Šie plāni nosaka jēlvielu daudzumu, norāda ražotājiem, kur sūtīt gatavos ražojumus, un nosaka arī to cenas. Līdzīgai kontrolei pakļauta visa preču sadale, izņemot nedaudzos neracionētos pirmās nepieciešamības priekšmetus.

Fabrikas un kalnraktuves vada direktoru valdes un strādnieku pārstāvju padomes, kas visas ir apvienotas vienā lielā vertikālā savienībā ar daudzām nodaļām. Savienībā ir pat sabiedrisko administrātoru nodaļa, kur apvienoti provinču prezidenti. Pēc agrārreformas programmas vācu pārvaldes ar padomju iestāžu piekrišanu sadalījušas 281.115 jauniem īpašniekiem 7000 muižnieku īpašumus, kas katrs bija lielāks par 247 akriem. Katrs jaunais īpašnieks saņēma 12—19 akru. Par tiem viņam jāmaksā valdībai. Ir sadalīti arī lopi un darba rīki.

Saksijas problēmā sarežģījumus radīja 2,5 milj. bēgļu ieplūšana no Polijas, Čechoslovakijas un citurienes. Grūtības radās it seviški tāpēc, ka starp bēgļiem bija ļoti daudz sieviešu un pusaudžu, bet maz spēcīgu jaunu cilvēku. Apmēram 1 milj. bēgļu nosūtīja uz citām krievu okupācijas joslas daļām, bet iecelotāji vēl joprojām ieplūst. Žurnālistiem stāstīts, ka pārtikas sadalē bijis nepieciešams iekārtot kategorijas. Tās ir no 2160 kalorijām dienā vissmagākā darba strādniekiem līdz 1178 kal. nammātēm un personām, kas strādā mazsvarīgu darbu. Krievu joslā brīvā tirgū zemniekiem ir atļauts pārdot 30 proc. savu ražojumu tiem, kas var tos samaksāt. Pretēji Berlīnes vāciešiem un rietumu iedzīvotājiem, krievu joslā vācieši saņem ogļu devu. *„Times"*

LATVIEŠI MINCHENĒ

Latviešu studenti, kas jau ir, vai kas vēlās studēt Minchenes UNRRA's universitātē un kam vēl nebūtu pilsētā istabas, kas pārbaudē nav atzīti par DP, kam nav apģērba, vai ir kādas neskaidrības, lūgti griesties pie Minchenes latviešu studentu biedrības pr-ka V. Tomasa, Hercoga Rūdolfa ielā 49, pirmdienās no pl. 10—12, trešdienās no pl. 10—12 un ceturtdienās no pl. 10—12. Universitātē darbs sāksies 4. februārī. — Kā mums ziņo, tuvākā laikā sāksies lekcijas arī universitātē, kas Baltijas studentiem noorganizēta Hamburgā.

— Lohengrīnas nometnes 17. janv. pilnsapulcē par latviešu vecāko ievēlēja inž. E. Paldi. Līdzšinējais vecākais inž. A. Berkolds uzņēmies Loengrīna nometnes vadītāja pienākumus. Valdes locekļu Almas Sīlis un E. Kleinberga vietā, kas kā latv. pārstāvji iesaistījušies virtuves komisijā un noliktavas pārzināšanā, ievēlēti A. Samts un E. Veldre. Minchenes ģimnazijas dir. A. Timšam atsakoties no Minchenes pils. komitejas locekļa pienākumiem viņa vietā ievēlēja V. Pukīti.

Sapulces noslēgumā J. Kalnietis ziņoja par 10. febr. Pasingā notiekošo Baltijas tautu kultūras dienu un aicināja visus nākt talkā.

Rūta Skujiņa

Drīz

Drīz mākoņlaivas zelta buras audīs,
un vējš no dienvidiem un tundrām skries,
un jaunas vēstis nesīs bēdu laudīm,
lai stiprinas, drīz ausma modīsies!

Ar ziedu viesuliem, ar karogiem un dziesmām,
aiz asins sliekšņa jauna diena dzimst.
Ja esi izgājis caur visām nāves briesmām,
tev rīta skarbumā kā viļņos jāiegrimst.

Tā diena ilgotā, kas tevi mājup raidīs,
kā zobens spožs caur sirdi asi ies.
Varbūt neviens vairs tevi nesagaidīs,
vien debesis tev pāri nolieksies.

Ik vaids būs lieks, ik nopūta klūs zaimi.
Viens stāvēsi pie nama drupām tu.
Un Dievu slavēdams tu sauksi to par laimi,
un ceļos noslīgsi, lai zemi skūpstītu.

Minchenē, 4. I, 46.

Pazińojumi

Augsburgā iznākušas piezīmju logaritmu tabulas, kas dabūjamas pie N. Zareviča Augsburgas-Hochfeldas nometnē, Firnhabera ielā 83. Cena 2 markas 50 fen.

— Latvijas mežu resora darbiniekus lūdz uzdot adreses Hugo Upītis, bij. Mežu departamenta direktors, *Central DP Camp, Block 12, Würzburg.*

Ieguvums sportistiem

Ar UNRRA's gādību no amerikāņu Militārās valdības Altetingā latviešu vajadzībām nodotas bij. Vācu vingrotāju biedrības telpas, Neitetingā, kas atrodas dažus desmit metrus attālumā no latviešu nometnes. Telpās ir visi vajadzīgie vingrošanas piederumi, kā arī sacīkšu zāle ar blakus telpām. No UNRRA's vadības puses apsolīts atbalsts sportistiem, apgādājot tos ar nepieciešamiem sporta tērpiem.

„Atbalss"

Meklē piederīgos

— *Jāni Osi*, dzim. 10. IV. 26. Rīgā-Baldonē, un glezn. skolot. *Ansi Stundu* dzim. 2. XII. 92. Jelgavā, abus no Rīgas, Melnsila ielas 14-9, meklē Alīse Osis-Stunda, Center DP Camp Lohengrinstr. 1, München.

— *Mildu Lapu*, dzim. 1917. ar bērniem, kas dzīvoja Etzelbachā Tīringijā, meklē O. Lapa. Rakstīt uz „Bavārijas latv. vēstneša" kantori.

— Piederīgos un paziņas meklē žurnālists *Jānis Pamiljēns*, Minchenē „Bavārijas latviešu vēstneša" redakcijā, Herzog-Rudolfa ielā 49.

— *Astra Strigelis*, dzim. 1924. g. no Rīgas, *Olģerts Lācis* no Rīgas un *Harijs Dreimanis*, dzim. 1916. g. no Rīgas (tagad visi Dānijā) meklē radus un pazīstamus. Rakstīt uz „Bavārijas latv. vēstneša" kantori.

— *Annu Bušmanis*, dzim. 13. 9. 7. meklē Kārlis Bušmanis Eichfeld Südlung, Haus 17, Lettenlager.

— *Uldi Ezergaili*, dzim. 25. II. 28. meklē Kārlis Ezergailis, Kr. Ravensburg, Post Fronhofen-Wiesenhofen (14).

— Stud. chem. *Alfreds Isaks* no Rīgas Jūrmalas un *Zelma Isaks* dzim. Goba no Ogres radus un pazīstamus lūdz rakstīt uz „Bavārijas latv. vēstneša" kantori. Abi dzīvo Aalborgā, Dānijā.

— *Helēnu Timšānu*, dzim. Kriskāns, dzim. 1906. g. no Rīgas meklē S. Timšāns Latvian Camp Lauingen a. Donau (13b).

— *Almu Zariņš*, dzim. 25. 7. 20. no Aizkraukles pag. un *Viktoru Dikmanis* dzim. 17. 6. 23. no Jaunjelgavas meklē Jānis Zariņš DP Camp Lohengrinstr. 1, München (13b).

— *Faniju Dimpens*, dzim. 1913. g. no Rīgas Mūksalas ielas un radus un pazińas meklē Erika Liepkalns Duttenhaferstr. 19, Rotweil.

— *Olģertu-Arturu Kļavenieku*, dzim. 7. 12. 21. Baldonē un *Margoni Dzintaru Kļavenieku*, dzim. 28. 9. 27. Baldonē, meklē Ilga Kļavenieks DP Camp Mühldorf II, Mühldorf/Inn (13b).

— *Aleksandru Erdmani*, dzim. 25. 4. 1917. Rīgā, meklē sieva Regina Erdmanis, Mittenvaldē/b. Karwendelgebirge, Pionierkaserne.

— *Rūdolfu Celmiņu*, dzim. 13. 10. 6, no Smiltenes meklē Augusts Celmiņš, Eichfeld b. Mühldorf, Haus 20.

*

Par katru publicējamo meklējamo personu „Bavārijas latviešu vēstneša" kantorī iemaksājamas 2 markas. Naudu var pārsūtīt arī pa pastu ar pārvedumu.

Lasītajiem

Šim numuram pievienojam mūsu literāro pielikumu *„Trimda"*.

Redakcija.

Izdevējs - Publisher: Latviešu aprūpības birojs - Latvian Relief Bureau.
Galvenais redaktors — Editor-in-Chief: Andrejs Rudzis

„Bavārijas Latviešu Vēstneša"

abonementu pieņem ik uz divi mēnešiem pret labprātīgu ziedojumu (no piecām vācu markām sākot) redakcijas izdevumu segšanai. Pasta nauđas pārvedumi adresējami „BLV" kantoŗa un ekspedīcijas vadītājam Eduardam Zembergam, Office of the „Latvian News Bulletin in Bavaria", Herzog-Rudolf-St. 49, München 22, Oberbayern (13b). Turpat adresējama ar latviešu gadījuma pastu redakcijai sūtāma korespondence. Manuskripti un vēstules no visas Vācijas sūtāmas ar kārtējo pastu redakcijai, Herzog-Rudolf-Str. 49, München 22. Lai sūtījumi pienākta ātrāk, ieteicams izlietot ekspressūtījumu iespējas (Eilzustellung). Par laikraksta savlaicīgu nesaņemšanu vai abonementa pārtraukšanu technisku iemeslu dēl redakcija atbildību nevar uzņemties.

TRIMDĀ

BAVĀRIJAS LATVIEŠU VĒSTNEŠA LITERĀRS PIELIKUMS

LITERARY SUPPLEMENT OF THE LATVIAN NEWS BULLETIN IN BAVARIA

1. 1946. g. janvarī Minchenē

Valdemārs Dambergs

Darbs

Modināt snaudošo dabu, spēkus tai atraisot valā,
Audzējot ziedošus dārzus, strādājot laukumā zalā;
Pacelt pār pilsētām torņus, fabriku skursteņus slaikus,
Joņos laist vilcienus tālēs, izslēdzot cilindros tvaikus;
Spuldzēm likt liesmot un pildīt ielas ar dārdoņu skarbu —
Gūstam ar darbu!

Modināt snaudošo garu, spārnus lai izplēstu plati,
Zinātnes biezajā mežā laužas lai pētošie skati,
Atzińas spožas un jaunas iedegtos mirdzošām liesmām,
Vērst tās par vareniem tēliem, vērst tās par skanīgām dziesmām,
Savaldīt postošās dziņas, saistīt ar likumu skarbu —
Gūstam ar darbu!

Jānis Veselis

Dieva stabule

Teiksma

Akmeņi gulēja rindā, mierīgi, vēsi, slapji. Vakars nāca, lietus gaidāms. Pamales kūpēja. Dievs ar velnu gāja pa celu. Velns lie'ījās:

„Mirklī iztaisīšu stabuli."

Nolauza kārklu, dauzīja ar miroņa kaulu:

„Vilkam kauliņš, man tā ādiņa."

Dievs piegāja pie bērza, norāva lapiņu; pacēla pasaules vējā. Lapa sudrabaini skanēja, bērzs trīsēja un dainēja, birzī saldi trinkšēja maigi zvārguļi, visas lapas zuzēja Dieva lapai līdz. Velns pūlējās ap kārklu, un no viņa svilpes nāca sīcošas skaņas. Bērza lapa kļuva par Dieva stabuli. Latvju birzis maigi šalca un sanēja pasaules vējos kā sudraba zvani no aizmūžiem līdz mūsu dienām. Dievajā skaņā pamira pasaules trokšņi un nemieri. Latvju dvēsele kļuva balta kā bērzs. Viņa mūžīgi skan, jo viņa ir īstā, nemirstīgu dziesmu pilnā Dieva stabule. Lai latvietis ietu kur iedams, svešumā vai dzimtenē, visur viņu pavada bērzu mīkstā sanēšana un dvēseles klusā dainēšana.

Dievs uzvarēja velnu. Nokrēslā akmeņi gulēja rindā, aizmigušām mūžīgām acīm. Šalca bērzu birzis kā sudrabs, tumši šņāca priežu sili kā varš, sanēja briestošās vārpas druvā kā zelts zvaigznes no bezgalīgās dzidres pievienoja savas aizmūžīgās trīsas zemes skandei. Zemei pāri viļņoja latvju dvēseles neiznīcināmā dziesma. Māja atsaucās mājai, pakalns pakalnam, birzs birzij. Balsis plūda augstumos, šūpojās, apmāja velnu, apmāja ienaidnieku, kas bija iebrucis latvju zemē. Kur bija palikušas tikai drupas un atmiņas par bijušu greznu dzīvi, tur skaņas cēla tēlus, karstas ilgas rosināja vīru spēku, rokas jaunu dzīvi iegūt un radīt.

Dievs bija izgājis caur latvju zemi, tai savu dziesmu devis.

Arveds Vilks

Vēsturiskās prozas problēmas

Lai gan vēsturiskais romāns idejiski izauga no romantiku sajūsmas par savas tautas ideālizēto pagātni deviņpadsmitā gadu simteņa sākumā, tomēr tikai septiņdesmitos un astoņdesmitos gados tas kļuva par daiļās prozas noteicēju. Reālisma un vēstures zinātņu uzplaukuma sekmēts, vēsturiskais romāns šai laikā sasniedz savu augstāko formas un satura pilnību. Pēc tam naturālisma ļaundabīgā ietekmē tas ātri nonīkst, lai pēc pirmā pasaules kara atkal atdzimtu, pa dalai biografiskā romāna veidā. Tagad šī samērā jaunā literārā žanra raža jau ir tik ražena, ka iespējams teorētiski izvērtēt viena gadu simteņa literātūrvēsturisko pieredzi.

Kā zināms, no daudziem mēģinājumiem škirot romānus pēc literārām skolām, nekas nav iznācis. Tas nozīmē, ka līdzīgi citām romānu pasugām arī vēsturiskie romāni var būt klasiski, romantiski, reālistiski, naturālistiski un simboliski. Tāpat klasifikācija pēc kompozicijas paņēmieniem nevar mums palīdzēt izprast vēsturiskā romāna būtību. Šo paveidu dabūjam, dalot romānus pēc materiālām pazīmēm, tā tad pēc rakstnieka izlietotās vielas. Tātad plašajā bruņnieku, zemnieku, pilsētnieku, blēžu, avantūristu, sieviešu, jauniešu, veikalnieku, jūrnieku, karavīru, kriminālistu, detektīvu, mākslinieku, zinātnieku, sportistu, biografisko, etnografisko, reģionālo, sociālo, politisko, filosofisko, reliģisko un tml. romānu saimē sava īpatnēja vieta ierādāma arī vēsturiskam romānam. Protams, ka arī pēc šīs pazīmes nekad neizdosies radīt kaut ko līdzīgu dabaszinātņu stingrajām morfoloģiskām sistēmām: savā radītāja darbā rakstnieks var rīkoties tikpat brīvi kā Dievs un panākt tādu krustojumus, kas neietilpst nevienā agrāk pazīstamā sistēmā. Tāpat kā tīra rase ir tikai teorētiska konstrukcija, tā romānu vēsture nepazīst tīras formas, bet gan visāda veida jauktņus ar vairāk vai mazāk skaidri izteiktu tieksmi uz kādu pirmformu. Tāpēc par katra literātūrvēsturnieka nāves grēku uzskatāms mēģinājums vienkāršot loti sarežģīto rakstniecības attīstību, to schēmatizējot pēc tematiem, virzieniem vai kompozīcijas šabloniem.

Par vēsturisku romānu sauc plašu daiļās prozas darbu, kas t i c a m i tēlo pagātnes notikumus un personas. Vēsturiskais šai definīcijā saistās kā ar vielu, tā rakstnieka nolūku: viela ņemta no pagātnes, nolūks nevien konstruēt, bet arī rekonstruēt retrospektīvā skatījumā. Tāpēc visi tie daililiterātūras darbi, kuŗos autors tēlo savu laikmetu pēc tiešā pieredzē gūtiem faktiem un introspekcijā pamatotiem pašnovērojumiem, neiederas vēsturiskās prozas novadā. Tiesa, pēcnieko's laba da'a modernās sadzīves tēlojumu (piem. Zolā sociālās vides romāni) var uzziedēt ar tikko jaužamu senlaicības smaržu — kā mirušu cilvēku mīlestības vēstules, kā vecā grāmatā atrasts sakaltis zieds. Tomēr šādu prozu nesauksim par vēsturisku arī pēc simts un divsimts gadiem, jo laika tecējumā viela gan būs kļuvusi vēsturiska, bet rakstnieka nolūks, darbu radot, nebij skatīt un tēlot cilvēkus un notikumus kā pagātnes lieciniekus ar vēsturisku nozīmi. Pat tad, ja kāds autors apzinīgi grib historizēt savu laikmetu, tas viņam reti izdodās, jo laika biedri vismazāk saprot sevi un savus līdzgaitniekus kā vēstures darinātājus un vāji izjūt mūžīgo laikmetīgā. Trukstot laika atstatumam un retrospekcijai, nespējam izprast notikumu un parādību vēsturisko jēgu un cēlonisko sakarību, ko zinātne un māksla prasa no katra laba vēsturiska tēlojuma.

Tāpat kā tikai ar binokulāru redzi spējam uztvert fiziskās pasaules priekšmetus trīs izmērījumos un spriest, kādā kārtībā un attālumā tie atrodas cits no cita, tā garīgs binokulārs skatījums nepieciešams katram, kas grib rakstīt vēsturiski un māksliniecisk patiesu vai vismaz paticamu prozas vai drāmas darbu: ar vienu aci viņam jāraugās kā vēsturniekam, lai pēc pirmavotu vai literātūras studijām pareizi izprastu tēlojamā laikmeta vienreizību laikā un telpā ar otru aci viņam jāskatās kā māksliniekam, lai ar sintetiskās intuicijas spārniem paceltos pāri konkrētiem vēstures faktiem un ieraudzītu vienību daudzveidībā — cilvēci-

go Tālavas kungos, zviedru vīkingos, Rīgas birģermeistaros, vācu muižniekos vai latviešu zemniekos. Ja šī cilvēcīgā nebūs, tad vispār nebūs mākslas darba par spīti pareizi rekonstruētai laikmeta arēnai, kas atstās tikai labi samontēta maketa iespaidu, kur dzīvu pagātnes cilvēku vietā darbojas viegli uzminama režisora raustītas lelles senos kostīmos. Tas sakāms par tā sauktiem profesoru romāniem, ko rakstījuši labi zinātnieki, bet vāji mākslinieki. Piem., savā laikā slavenā romāna Ēģiptiešu karalmeita (1896. g. 16. izdevums) autors, ēģiptoloģijas prof. Georgs Eberss (Ebers), ieģērba modernus cilvēkus senēģiptiešu tērpos, lai viņus demonstrētu publikai kā faraonu valsts vēstures un kultūras veidotājus. Protams, ka šiem vēstures un poēzijas hermafrodītiem nebija cilvēku asiņu, un viņi nespēja dzīvot ne ēģiptieša, ne eiropieša dzīvi.

Tātad no vēsturiskās daiļliterātūras prasam vairāk nekā sausu pagātnes referātu par agrāku laiku apģērbiem, parašām, celtnēm, ieročiem, medībām, kaujām, dzīrēm; vēsturiskās prozas, drāmas vai episkās lirikas autoriem jāspēj iejusties tēlojamā laikmeta un vides garā, tā domāt, just un rīkoties, it kā viņi paši radīšanas brīdī būtu pārvērtušies par Lukrēciju Bordžu, Katrīnu Lielo, Kārli XII, Jāni Bargo un tml. Tas nozīmē, ka vēsturisku darbu sacerot autoram jācenšas atbrīvoties no visa, kas viņā pašā ir laikmetīgs, lai garā atdzimtu un dzīvotu velēniešu valstī, kaut kur cēzaru Romā, dodžu Venēcijā, bajāru Maskavā, ordeņa mestru Cēsīs vai ģenerālgubernātoru Rīgā, kur dzīvoja tēlotie varoņi. Tikai retiem Dieva izredzētiem ir pieškirta šī nemirstīgo daļa bez bailēm nokāpt Osīrija velu valstī, lai piedalītos 42 vīru lielajā tiesnešu kollēģijā, kas tiesā mirušos un lemj par viņu tālākiem likteņiem. Kas to spēj, tas atgriezies starp dzīvajiem gara acīm redzēs, ka Nemirstīgo templī škietami kazuālais ir kauzāls, tas varēs būt taisns kā pagātnes cilvēku slavinājumos, tā necinājumos. Jo svešāks tēlojamais laikmets, jo lielāka rases, tautības, ticības, kārtas vai aroda plaisa starp rakstnieku un viņa tēliem, jo grūtāk viņam tajos iejusties un būt patiesam. Tādā gadījumā vēsturiskā daiļdarba autors var teikt par sevi to pašu, ko Konrads Ferdinands Meiers (Meyer) lika runāt savam teicējam, vācu humānistam Hutenam, episkā dziedājumā Huttens letzte Tage, lai raksturotu Luteru:

In seiner Seele kämpft, was wird und war,
Ein keuchend hart verschlungen Ringerpaar.
Sein Geist ist zweier Zeiten Schlachtgebiet —
Mich wunderts nicht, dass er Dämonen sieht!

Jādomā gan, ka katrs rakstnieks, kas veido vēsturisku vielu, ja vien viņš apzinās, ko dara, būs vairāk vai mazāk dziļi izjutis šo Meiera formulēto patiesību: „Mans gars ir divu laiku kaujas lauks." Protams, ne katram būs jāiztur tik sīva iekšēja cīņa kā šveicietim Meieram, kas būdams divu valodu, divu ticību, divu tautību un tātad divu kultūru cienītājs rakstīja savu Hutenu liktenīgajā 1870/71. g. kara laikā. Citiem vēsturiskās prozas autoriem šis garīgais kaujas lauks nebija reformācija un pretreformācija, ģermāņu un romāņu kultūras sadursme. Bet vēsturnieki zina, ka pat tie rakstnieki, kas kā pilsoņi nostājas opozicijā pret valdošām strāvām, meklēdami labāku tēvzemi romantizētā pagātnē vai ideālizētā nākotnē, savā kritikā ir tādi paši laikmeta bērni kā viņu laika biedri patētiskās apoloģijās. Tas liecina, cik grūti ir noslēgties no sava laika garīgi, mirt viņam un celties augšām citā pasaulē, neko neņemot līdz no tagadnes mirstīgām atliekām. Ievērojot šīs psīchiskās inkarnācijas grūtības, nav jābrīnās, ka, salīdzinot ar citiem daiļās prozas paveidiem, taisni vēsturiskās prozas laukā ir samērā vairāk sliktu un viduvēju nekā labu darbu. Bieži citādi ļoti apdāvināti un izcili rakstnieki sacerē necilus vai pat pilnīgi neizdevušos vēsturiskus romānus un noveles.

Tātad būtībā vēsturiskās prozas autoram ir tas pats uzdevums, kas vēsturniekam, ja arī izteiksmes līdzekļi, un formu valoda vispār, viņiem ir savāda — proti, saprast vēsturisko notikumu dziļāko jēgu un personas lomu vēstures procesā. Tomēr personālā ūnija starp vēsturnieku un mākslinieku reti kad ir ideāla; parasti tie cīnās savā starpā. Profesionālie vēsturnieki, mēģinādami beletrizēt vēsturi t. s. profesoru romānos, nesasniedz cerēto tikai tāpēc, ka viņi ir vāji rakstnieki: zināšanu smagums neļauj viņu iztēlei pacelties pāri pagātnes faktu ņirbīgai plūsmai, lai mākslas pasaulē radītu citu paticamu īstenību, kas no dokumentētās vēstures aizgūst tikai fābulu un tematiku.

Ja turpretim vēsturisku prozu raksta vēsturiski neskolots rakstnieks, tad viņš gribot negribot spiests meklēt padomu pie vēsturnieka, kas viņam norāda vai nu patstāvīgi studēt avotus, vai gūt nepieciešamās zināšanas no vēsturnieku zinātniskiem darbiem. Cik nopietni Gustavs Flobērs (Flaubert) skatījās uz šīm studijām, varam spriest no tā, ka savas apmēros nelielās pirmkristiešu vīzijas „Svētā Antonija kārdināšana" sacerēšanai viņš izlasīja 294 grāmatas. Turpretim Meiers „Hutena pēdējo dienu" vielu smēla lielāko tiesu no Rankes Deutsche Geschichte im Zeitalter der Reformation un it īpaši no D. Fr. Štrausa sarakstītās Hutena biografijas. Savai vēsturiskai triloģijai Rīga Augusts Deglavs vāca materiālus kā no laika biedru aptaujām, tā no literātūras un pirmavotu studijām. Bet blakus šiem centīgiem un apzinīgiem rakstniekiem sastopam arī tādus, kas izlasījuši kādu populāru apcerējumu steidzās ar trūcīgām zināšanām uzburt pseudovēsturisku romānu, bieži vien izlietojot šim nolūkam senvēstures laikmetus, it kā tur varētu savai iztēlei dot pilnu vaļu. Šādu pseudohistorisma paraugu atrodam Jāņa Sārta tetraloģijā Senatne, kas par spīti impresionistiskam tēlojumam liecina, ka autors tieši vai netieši sekojis 16. g. s. mūka Sīmaņa Grūnava bēdīgi slavenai Prūsijas chronikai, groteski savīdams melus ar īstenības škitumu. Tetraloģija sākas it kā akmens laikmetā un beidzas ar Viestarta laikiem, liekot darboties izdomātiem latvju „kunigiem" un pat leģendāram Rāmavas pāvestam Krīvukrīvam. Grūnavā gaumē Nemuna upe etimoloģizēta kā „Nem Mani", bet Latvijas upju nosaukumi atvasināti no sieviešu vārdiem. Protams, sava loma jātēlo arī Merkeļa teikas varonim Vanemam Imantam un gandrīz visiem citiem Indrika chronikā minētiem cilšu un novadu kungiem, pie tam kā bīskapa Meinarda laika biedriem, kam trūkst jebkāda vēsturiska pamatojuma. Vai tāpēc brīnums, ka romānu vietā Sārtam izdevās tikai gaflaicīga pusvēsturisku bilžu galerija.

Pilnīgi pretējs rakstnieku tips ir tie, kas baidīdamies kaut ko nogrekot pret labi dokumentēto vēsturi, cenšas to restaurēt ar preparātora rūpību pēc mūzeju senmantām un archīvu senrakstiem, piegriežot galveno vērību vēsturiskai ainavai, nevis cilvēkiem. So virzienu nodibina modernā pusvēsturiskā romāna ciltstēvs Volters Skots ar t. s. Waverley seriju (1814.—1829. g.). Šis bez šaubām ļoti spējīgais stāstnieks plašiem ōtes vilcieniem glezno vēsturisku fonu saviem romantiskajiem dēku un mīlestības varoņiem ar tādiem topografiskiem, etnografiskiem un folkloristiskiem skatuves piederumiem, ka liekas mūsu priekšā patiesi atrodas kādas skotu bruņnieku pils rekonstrukcija. Tomēr šiem dekorātīviem gleznojumiem nav telpiska dziļuma, tāpat kā viņa varoņi bija garīgi sekli, jo Skots nebija psīchologs. Ne bez pamata Ch. Fr. Hebelis (Hebbel) nosaucis viņa romānus par „vēstures krāsainiem vaļa grebumiem". Pareizāk gan būtu vēstures vietā teikt chronikas.

Voltera Skota ietekme Rietum-Eiropas literātūrā bija tik dziļa un ilga, ka tā nevarēja paiet secen mūsu rakstniecībai. Kā labu Skota mācekli minēsim Augustu Deglavu, lai gan pirmais bija romantikis, bet pēdējais natūrālists. Rīgas otrās daļas priekšvārdā 1921. g. Deglavs deklarē savus uzskatus par vēsturiskā romāna teoriju. Tā gan vairāk saskan ar Viktora Igo (Hugo) nekā Skota literāro praksi. „Vēsturiskā patiesība prasa, ka tas, kas vēsturisks, lai arī patiešām būtu noticis, kad arī citādā variācijā. Gadu zīņā gan pielaista drusku brīvība ... jo kronoloģiski pie gadiem pieturoties būtu grūti konstruēt romānu". Bez tam viņš aizstāv vārdā nenosauktā Igo vēstures filosofiju, ka pagātnes parādības un raksturi apspriežami pēc viņu taisnības un ētikas, izcelot vispārcilvēcīgo, izprotot laika garu un paliekot bezpartejiska vērotāja lomā. Tomēr tulkodams Skota „Lemermūras līgavu", Deglavs neapzinīgi piesavinājās viņa romānu techniku, sniegdams dialogus arī izloksnēs, pārtraukdams vēstījumu ar savām piezīmēm, sarunādamies ar lasītāju un vietām tik vārdiski atreferēdams izlietotos dokumentus, ka „Rīga" brīžiem noslīd līdz tautiskās kustības chronikas līmenim. Nepārmetīsim to Deglavam, jo zinām, ka daudzi vēl lielāki Rietum-Eiropas rakstnieki nespēja atbrīvoties no Skota literārām tradicijām. Tās pirmām kārtām raksturo nesamērīgi plaši vides tēlojumi, statikas pārsvars pār dinamiku, cieša sekošana dokumentiem un autora neatlaidīgie centieni ne mirkli neļaut aizmirst lasītājam, ka visas personas tagad ir velēnieši, ka notikumi risinās pagātnē, un ka rakstnieka pieeja tēlotai vielai ir tikpat retrospektīva kā vēsturniekam. Laika distances ievērošanai starp citu sistēmatiski tiek lietotas darbības vārdu pagātnes formas.

Parasti pieņem, ka volterskotismu vēsturiskā prozā likvidēja Balzaka skolnieks Flobērs ar reālistiski tverto romānu „Salambo" (1862. g.) no

Kartagas vēstures. Bet pat mākslinieckam ar tik labi izkoptu mēra sajūtu, kāds bija Flobērs, polemikā ar Sen-Bēvu bija jāatzīstas, ka viņa darba „milzīgā krūda" ir tā, ka pamatne (t. i., vide) iznākusi nesamērīgi liela, salīdzinot ar Salambo tēlu, kuŗa izcelšanai vajadzētu vēl pierakstīt kādas simts lapas puses. Lai gan Flobērs ar zinātnieka rūpību lasīja speciālo literātūru, kas attiecās uz viņa tematu, un pats personīgi apceļoja Ziemeļa Afriku, lai uz vietas iepazītos ar vēstures drupām, tomēr speciālisti atrada viņa romānā daudzas faktiskas nepareizības. Tas rāda, ka nepareizi ceļu iet arī tie romānisti, kas kādas pilsētas vai zemes antīkvitātes pūlas aprakstīt ar tādu precīzitāti, it kā viņu vēsturiskā romāna mērkis būtu aizstāt mācības grāmatu. Ja par Flobēra agrāko darbu „Madame Bovary" (1857. g.) daži literātūrvēsturnieki saka, ka tas ir labākais Rietum-Eiropas romāns 19. gadu simtenī, tad to nevar teikt par viņa Salambo. Lai cik augstu arī vērtējam šī darba krāšņo valodu, tomēr tas vienmēr paliks dīvains un skaists homunkuls bez cilvēka dvēseles un asinīm, pie kam labāko šim darbam deva nevis Flobēra vēsturiskās zināšanas, bet viņa dzejnieka intuicija.

Vēsturiskās objektīvitātes ietvaros mēģina palikt arī tie pustalanti, kas populārās rokas grāmatās medī vēsturiskus anekdotus vai izmanto memuārus, lai ar vieglu roku samontētu kādu noveli vai rakstītu modē nākušo biografisko romānu. Šiem vēsturiskās prozas autoriem škiet, ka kāda izcila vīra lielumu vai mazumu vislabāk var izvērtēt, tēlojot viņa privāto dzīvi gultamistabā, buduārā, salonā, dzīrēs, medībās un t. t., it kā vēstures taisītāja vienreizējo lomu savas tautas likteņu kaldināšanā varētu skaidrāk saredzēt, novelkot viņam karalisko purpuru, feldmaršāla uniformu vai ministŗa fraku. Šī tīri mietpilsoniskā zińkārība par valsts vīriem apakšveļā gan var sagādāt autoriem lētu slavu, bet reti kad spēs lasītājam apgaismot, par ko cīnījās Gustavs Ādolfs Trīsdesmitgadu kaŗā, vai kāpēc Napoleons zaudēja Vaterlo kauju un kā angļu gūsteknis mira Helēnas salā.

Cita tipa romānisti ir tie, kas necenšas pēc dokumentētās vēstures objektīvitātes, bet to iztulko subjektīvi, radot savu vēstures objektu. Šai grupā kā izcilākais jāmin grafs Ļevs Tolstojs, kuŗa romāns „Kaŗš un Miers" ir vēsturisks tikai škietami. Tēvijas kaŗu un Napoleona iebrukumu Krievijā viņš iztietoja vienīgi kā fonu, lai tur projecētu paša radītus tēlus. Tolstoja zīmētie Speranska, Kutuzova un citu varoņu portreti ir tiktāl pārveidoti, ka tajos maz kas palicis no vēsturiski apliecinātām, reālām valstsvīru un kaŗa vadoņu sejām. Zināms, Tolstojs ignorēja vēsturisko pareizību nevis tāpēc, ka to nepazina, bet gan tāpēc, ka tā neietilpa viņa mākslinieciskā uzdevumā. Lai gan Kaŗa un Miera ļaudis pieder noteiktai rasei un laikmetam, tomēr gadu simteņa troksnis aizšalc viņiem gaŗām kā vējš, kas nespēj sagraut vēsturiskas celtnes. Viņi dzīvo tā, kā dzīvo visur un vienmēr, kāpēc lasot šo romānu lasītājs aizmirst laika distanci, un viņam škiet, ka darbība notiek mūsu dienās. Savas ģeniālās mākslas kalvē Tolstojs tik pilnīgi pārkausēja vēsturiski vienreizējo, ka laikmetīgais kļuva mūžīgs un nacionālais

Jūlijs Roze

18. XI. 1945.

Ar sāpēm, atmiņām un ilgām pildās
gaiss, —
Ir atkal Novembris klāt
Astoņpadsmitais.
Lai, brāli, ejam turp, kur Latvju
mātes tēls,
Nakts miglā ietinies, stāv vientulīgs un
žēls.
Sniegs viegli puteņo, un reta zvaigzne
spīgo
Pār priežu galotnēm caur tumsu
nemierīgo.
Māt, cik Tu pamesta! — Bet, raugi,
baltās kāpas:
Tie — Tavi varoņi, kas pārtrauc mūža
dusu,
Gar Tevi parādē lai nostaigātu klusu.
Tie — Tavi sērdieņi, iz vergu nakts
kas sūta
Tev siržu ugunis, ko šausmas neizpūta.
Un velgans rietumvējš kad Tavu pieri
glāsta,
Tad trimdnieki Tev sūdz, un bēdājās,
un stāsta:
Cik ilga vēl šī nakts? Cik garas vēl
šīs mokas? —
Māt, svētīdama cel pār latvjiem savas
rokas!

---

vispārcilvēcīgs. Bet līdz ar to viņa romāns zaudēja laikmeta koloritu, un tātad stingri ņemot nav uzskatāms par vēsturisku.

Tā rodas svarīgais jautājums, ciktāl rakstniekam atļauts atkāpties no vēstures īstenības par labu mākslas patiesībai? — Nav formulas, kas dotu visiem saistošu nemaldīgu atbildi. Tā atkarīga no lasītāja izglītības limeņa un rakstnieka spējām. Protams, ka arī vēsturiskā prozā drīkst „melot", bet tikai ar mēru un gaumi, kamēr publika un kritika tam tic. Jo labāk kāds rakstnieks pazīst tēlojamo laikmetu, jo vairāk viņš drīkst ignorēt pagātnes faktu naivo natūrālismu par labu savai vēstures izpratnei un no uzglabātā materiāla celt jaunu pasauli, kas dažreiz škiet īstāka par to, kuŗā dzīvoja, strādāja un cieta mūsu senči, spriežot pēc trūcīgi vai tendenciozi uzglabātām zińām. Tāpēc labi vēsturiski romāni ir bīstams konkurents vēsturniekiem, jo viņi spēj pārveidot valdošos uzskatus par vienu vai otru škietami neapstrīdamu pagātnes notikumu vai personu. Ja turpretim rakstnieks viņam svešā laikmetā maldās kā celotājs Parīzē vai Romā, un katru soli speŗot spiests škirstīt oficiālo Bēdekeru, tad ar vienu nepareizu ainu, vai pārprastu parašu, vai nevietā lietotu izteicienu viņš var galīgi sabojāt savu reputāciju: lasītājs nekad nedrīkst manīt, ka autora vēsturiskās zināšanas ir mazākas par tām, ko var iegūt katrā skolas grāmatā. Šai ziņā latviešu rakstnieki bieži vien izkrīt no lomas. No daudzajiem piemēriem lai minam Aīdas Niedras romānu Vīndedze. Neviens neticēs autorei, ka Tālavas kungs Tālivaldis varēja pieņemt angļu sūtņus, jo 13. g. s. Livonijai nebija nekādu tirdzniecisku sakaru ar Angliju; ka Rūsiņš, Tālivaldis un Varidots bija brāļi; ka Druvvaldis bija Tālivalža tēvs, ja viņu laika biedrs chronists Indrikisā stāsta taisni pretējo: Druvvaldis bija viens no četriem Tālivalža dēliem.

Tiesa, romānists var kompozicijas vajadzībām izdomāt avotos neminētas, tātad fiktīvas personas kā arī tēlot vēsturiski nodibinātas sejas citā uztvērumā, bet viņš nedrīkst viltot labi zināmu valdnieku ģeneāloģiju vai valdīšanas gadus, ne arī likt viņiem izdarīt tai laikā neiespējamu darbību, vai runāt par personām un lietām, kas apliecinātas tikai pēc viņu nāves. Ja, piem., kāds Ziemeļu kaŗam veltītā romānā tēlotu tanku kaujas vai liktu Kārlim XII pa radio sazināties no Poltavas ar Stokholmu, tad pat pusaudzis saprastu, ka viņš tiek izjokots. Līdzīgā kārtā uz lasītāju naivitāti palaujas tie romānisti, kas 12. un 13. g. s. tēlojumā apraksta Austras svētkus, latviešu dievu trijotni un daudzas tādas lietas, ko tautas atmodas laikmeta literāti nezināšanas dēļ piedēvēja mūsu senlaikiem. Šādus anachronismus sastopam arī ievērojamu rakstnieku darbos. Tā Aleksandrs Dimā sen. liek Ludvikim XIV medījot brist caur kartupeļu lauku, lai gan šo augu Francija sāka kultivēt tikai simts gadūs vēlāk. Pat rūpīgais Balzaks liek Vato (Watteau) gleznot vēdekli madamai Pompadūrai, kas dzima tai gadā (1721.), kad Vato mira. Neiespējamu anachronismu pilna ir arī J. Akurātera politiskā traģēdija „Kaupo", kur piem., divās ainās darbojās vienā laikā bīskaps Alberts un pāvesta vicelegats Alnas Balduīns, lai gan pēdējais ieradās Rīgā tikai pēc Alberta nāves.

Ja nu romānistam ir tiesība izdomāt vēsturiski neapliecinātas personas, tad jājautā, kādu lomu piešķirt viņām romāna kompozicijā — blakus vai galveno. Sekojot vecmeistara Skota paņēmienam, kas savos labākos darbos izvairījās tēlot izcilas vēstures personas kā galvenos varoņus, bet par tādiem izraudzīja izdomātus cilvēkus, lai ar viņiem varētu brīvāk rīkoties, romānu teorija vēl šodien aizstāv domas, ka mākslas darba interesēs ir tēlot fingētus varoņus, kas tikai atsevišķos gadījumos nāk sakaros ar lieliem laikmeta vīriem, kuŗu prtreti ir jau standartizēti, un tātad tikai ģeniālam māksliniekam būs pa spēkam mainīt viņu tradicionālās sejas. Tā, piem., rīkojās Anatols Franss savā franču revolūcijas romānā „Dieviem slāpst" (1912. g.), kas pretstatā Viktoram Igo (Quatre-vingt-treize) rāda mums revolūcijas varas vīrus nevis konventa tribīnē, bet vidusmēra franču pilsoņa uztverē un izjūtās. Arī par Aleksandra Grīna Trim jātniekiem jāsaka, ka viņam vislabāk padevušies izdomātie vienkāršie latviešu ļaudis, kamēr valdnieku portreti, kas lasītājam pazīstami no citu rakstnieku romāniem, bieži vien ir akadēmiski sausi vai anekdotiski.

Neklupt pret vēstures īstenības drupām — tā ir tikai viena kļūme, kas apdraud vēsturiskās prozas autorus. Daudz grūtāk un svarīgāk iedvest garu cītīgi restaurētām pagātnes ainām. Katram laikmetam ir sava īpatnēja gaisotne, tāpat kā pukēm un cilvēkiem vienīgi viņiem raksturīgā smarža. Bet to tikpat maz jūt laika biedri, ka vilciena kustību pasažieri, kas neraugās pa logu laukā. Ļaudis dzīvo un maz domā par savu laikmetu, bet romānists negribot tēlo viņus tā, it kā tie

vienmēr domātu un atcerētos savu sūtību vēsturiskā bijuma vienreizībā. Sekas ir neizbēgams krāsu sabiezinājums, dabiskas smaržas vietā mākslīga. Visi lielie vēsturisko romānu un novelu rakstnieki cenšas šā vai citādi uzburt šo pagātnes koloritu. Daži maldīgi domā, ka to vislabāk var panākt ar vecmodīgiem izteicieniem un archaiskām valodas formām. Bet ar archaizētu stilu vien vēl nevar radit vēsturisku prozu. Tā Teodora Štorma (Storm) novelu ārējā forma ir tikai technisks paņēmiens un rakstīšanas maniere, kas nepadziļina viņa vēsturisko projekciju tālāk par dažu formālu elementu rekonstrukcijām.

Protams, ka iespējams imitēt nevien mēbelu, bet arī agrāko paaudžu valodas stilu, kā piem., to darījis Aleksandrs Grīns savās Krustnešu gaitās. Gaŗām ejot gan jāpiezīmē, kas tas šai gadījumā ir vairāk bībeles nekā chronikas stils, ko autors atdarina ar vācu sintakses palīdzību. Rakstnieka personības neatšifrējamo hieroglifu grūti saskatīt šai imitācijā. Bez tam ja visi romānisti, tēlojot 17. vai 18. gadu simteni, sāktu rakstīt Glika bībeles valodā, katram būtu skaidrs, ka viņi nepareizi saprasta historisma vārdā slēpj savu personību un valkā laikmeta masku. Šadi mēģinājumi nav nekas jauns: Kīts atgriezās pie Šekspīra valodas, Bodlērs jauca Rasina un sava laika publicistikas stilu, George un Džoiss radīja paši savu leksiku. Šādu maldu ceļu gāja arī J. Sārts pārliecībā, ka latviešu senvēstures koloritu var panākt, izraibinot savu impresionistisko rakstu neveikliem jaunvārdiem (kaŗavīru vietā „karāvji", kuršu vietā „kūravieši", zemgaļu vietā „zemguvaiši") vai seniem baltismiem (marga, kunigs). Ja kāda laikmeta gars būtu tveŗams tik mechaniskiem līdzekļiem, aizstājot senās Griekijas ielas meitas nosaukumu ar „hetēru" vai senlatviešu kungu ar lituānismu „virsaitis", tad patiesi būtu gaužam viegli rakstīt vēsturi un vēsturisko prozu, bet jāšaubās, vai tad vispār būtu vērts to darīt. Daudz grūtāks ir jautājums, kādu valodu likt mutē tiem varoņiem, kaŗ nerunā romāna orīģināla valodu, vai būdami cittautieši to kroplo. Kā zināms, Skots un Deglavs šai gadījumā izšķirās par labu žargonam, bet no tā cieš darba valodiskais ietērps.

Laikmeta gars izpaužas daudz spilgtāk nevis sintekses formās, apģērba modē, ēdienu kartē un citās laicīgās lietās, bet gan laikmetīgās idejās un jūtās, kas arī ir vēsturiski fakti, svarīgāki par materiālās dzīves faktoriem, tāpat kā glezna ir svarīgāka par rāmi Šo spirituālo gaisotni dod vēsturnieks un vēsturiskās prozas rakstnieks, vai nu abstrahējot no sava laika cilvēku rīcības, runām un rakstiem, vai pat radot to pilnīgi no jauna kā filosofisku staru metēju, kas ļauj mums pazīstamas vēstures parādības, personas un notikumus skatīt jaunā gaismā. To parasti sauc par darba ideju pretstatā fabulai un tematam. Taisnība Moriakam, ka romānists, kas negrib kalpot nevienai lielai idejai, nav spējīgs uzrakstīt paliekamu vēsturiskas prozas darbu, jo kaila pagātnes restaurācija var dot tikai mūzeja raritātes un vecmodīgu kunstkameru. Šo introspekcijas izšķirēju lomu vēstures tēlojuma retrospekcijā atzinuši daudzi pirmšķirīgi rakstnieki. Tā Konrads Ferdinands Meiers saka, ka vēsturiskās novelles masku viņš valkā vienīgi, lai zem šķietamās objektīvitātes labāk noslēptu sava laikmeta cīņas, kā arī savu personīgo es. Pat lielajam reālistam un erudītam Flobēram neizdevās aiziet pašam no sevis, lai gan viņa nolūks bija šķīstīties pagātnes avotos. Galu galā Kartagas senvēsture viņam bija vajadzīga, lai savas bovarisma filosofiskās atziņas, ko viņš bija izteicis tagadnīgās Bovarī kundzes liktenī, pārbaudītu citā vidē un laikmetā, tātad lai tās padarītu vispārcilvēcīgas. Šī bovarisma ideja ir traģiska sieviete, kas sevi moka ar jutekliskiem sapņiem par neiespējamo mūžīgo laulāto draugu. Par šīm abām nemirstīgās Ievas vīzijām viņš varēja teikt: Bovarī un Salambo esmu es pats. Tāda pat autora vīzija ir A. Grīna Nameja gredzens, kur dažiem mūsu vēstures faktiem ir tikai katapultas loma rakstnieka lidojumam rēgainā stratosfērā. Vispār šai vienā no iezīmīgākiem Grīna darbiem labāk kā jebkur jūtam autora spēju aizraut lasītāju vēstures irreālā gaisotnē, kur mūžības saltā elpa stindzina mūsu sirdi. Lai gan Tolstoja „Kaŗš un Miers" pretstatā viņa vēlākiem darbiem nav romāns „ar tezi", tomēr arī te tēvijas kaŗa ainām nav pašvērtības, bet tās domātas lasītāja pārliecināšanai par vēstures gaitas stichisko dabu. Tolstojs nekurnēdams pieņem Marka Aurēlija formulu, ka cilvēku liktenis ir predēstinēta bezjēdzība. Vanitas vanitatis! Kā novembŗa lapas griežas un iet bojā vēstures katastrofās lielie un mazie, gudrie un muļķīgie, varoņi un nodevēji. Šāds mūžības viedoklis, kas izriet no pozitīvisma filosofijā pamatotā vēsturisko notikumu relātīvisma, gan ir ļoti bīstams sabiedrībai, jo mudina uz bezprincipu oportūnismu vai pat hēdonisku amorālismu, bet var būt svētīgs rakstniekam, dodot viņam skeptika stāju tēlot ar vienādu sirdsmieru kā izcilus vīrus, tā sadzīves sīkmaņus. Šai ziņā der salīdzināt Viktora Igo un Anatola Fransa dažādi traktēto Lielo franču revolūciju: lai gan abi romānisti pēc pārliecības ir fatālisti un noliedz vēstures darinātāju gribas brīvību, tomēr Igo vērtē savus varoņus kā morāles būtnes, vienus slavinādams, otrus tiesādams, nolūkā spilgtāk izcelt politisko kontrastu gaismēnas spēli, kamēr Franss nostata viņus tikai blakus darbībā kā līdzvērtīgus likteņa sekretārus, sapratnīgi smīnēdams par viņu pretspēli, jo visi tēlo uzdotas lomas.

Vēl daži vārdi sakāmi par emocionālo toni vēsturiskos romānos. Tā saukto emotīvo literātūru, kuŗas izcilākās virsotnes ir verterisms un baironisms, centās izskaust Stendals, uzskatīdams par savu sūtību atbrīvot romānu no „rusoisma" (derousseauiser la litterature). Tiešām par viņa paša darbiem var teikt, ka mēs nekad nedabūjām zināt, vai rakstnieks savus varoņus nožēlo vai heroizē. Viņš sniedz tikai faktu serijas, nevērīgi jaucot vulgāro ar cildeno, lai atsegtu cilvēka „kaislību mechanismu". Tāpat no toreiz valdošā emotīvā romāna raisījās vaļā Flobērs, prasīdams, lai mākslinieks atsakās no savām jūtām, tēlojot cilvēkus, un pakļauj sevi izraudzītai vielai. Šo tradiciju Francijā turpināja Anatols Franss. Šai ziņā pamācīgi salīdzināt divus labākos latviešu vēsturiskā romāna meistarus — Kārli Zariņu un Aleksandru Grīnu, jo tie ir pretstati. Pirmais, bez šaubām, pieder Stendala un Flobēra skolai, vismaz runājot par „Kauguriešiem". Tā pati pietāte pret faktiem un protokolētu vēsturi, tās pašas bailes kaut kādā veidā izrādīt savas simpatijas vai antipatijas, kāpēc lasot šo Kārļa Zariņa romānu racionālais tā nomāc irracionālo, ka pat autoram aprakstot Mažu raudam mums nenobirst neviena asara. Vēl vairāk: studējot tās pašas aktis orīģinālā, kuŗas Zariņš izlietojis saviem Kauguriešiem, esam vairāk satraukti nekā lasot viņa romānu. Tas nozīmē, ka minētais prozists izjūt laikmeta gaisotni emocionāli vēsāku nekā laika biedri, un tātad nekā tā bija īstenībā. Taisni pretējais jāsaka par Aleksandru Grīnu. Lai arī kompozicijas ziņā var iebilst, ka viņa triloģija „Saderinātie" drīzāk atgādina „anekdošu bunti" vai olas olā nekā architektoniski stingri veidotu celtni skaidrās līnijās, tomēr pietiek salīdzināt kaut vai Kauguriešu nodaļu Katastrofa ar jebkuŗu Aleksandra Grīna kaujas aprakstu, lai saprastu, kas šķir, šos abus māksliniekus. Pretēji skeptiskam vērotājam Kārlim Zariņam, Saderināto autors ir kaislīgs vizionārs, kas jau Pelēkā jātnieka trešā nodaļā rāda, ka arī valdnieku liktenis ir rakstīts zvaigznēs, kāpēc Kārļa XII traģisko galu gaidam ar lielu dvēseles spriegumu. Aleksandrs Grīns, tāpat kā Viktors Igo, ir emotīvs rakstnieks, kas pat šķietami nenozīmīgos pagātnes notikumos saskata spokainas ēnas, kas valdīs nākotnē. Viņa gars ir divu laiku kaujas lauks, kāpēc arī 17. un 18. g. s. emocionālo temperātūru viņš izjūt karstāk nekā paši laika biedri.

Tā katrs liels rakstnieks meklē un atrod pagātnē ko citu, sev tuvu, radniecīgu. Pat tie vēsturiskās prozas meistari, kas atturīgi stāv malā, stāstot par seniem notikumiem, patiesībā jūt cilvēka nīcības traģismu, lai gan saskaņā ar savu temperamentu vai literāro tradiciju, valkā vienaldzīga smīnētāja masku.

Zinaida Lazda

Sargs

No zemes esmu.
Ar rudens dvesmu
Es atkal ceļos
Es nāku vēlos
Pie jums.

Kad kritu kaujā
Man bija saujā
Šīs zemes māli.
Tad gāju tāli
Es prom.

Sen mani beigtu
Jūs dzirdat teiktu,
Un manu sirdi
Tik pīšļi, irdi
Vairs min.

Bet zeme zina,
Tā neiznīcina,
Tik stipru dara.
Kā jauna vara
Tā ceļ.

Es mūžam esmu.
Ar rudens dvesmu
Es staigāju modri.
Lai skati spodri
Ir jums!

Redaktors-Editor - Kārlis Rabācs